

TEATRU

MEȘTERUL MANOLE

DRAMĂ

1927

Lui Sextil Pușcariu

PERSOANE

VODĂ

MANOLE

MIRA

STAREȚUL BOGUMIL

GĂMAN

ZIDARII:

Întâiul, a fost cândva cioban

Al doilea, a fost cândva pescar

Al treilea, a fost cândva călugăr

Al patrulea, a fost cândva ocnaș

Al cincilea

Al șaselea

Al șaptelea

Al optulea

Al nouălea

UN BĂIAT DE CURTE

COPII ȘI AJUTOARE

UN SOL ȘI DOI SULIȚAȘI

ALȚI SULIȚAȘI

TREI CĂRĂUȘI

BOIERI, CĂLUGĂRI

FEMEI, NOROD ȘI ROBI

Locul acțiunii: pe Argeș în jos. Timp mitic românesc.

ACTUL ÎNTÂI

Cămara de lucru a Meșterului Manole. Multe, foarte multe lumânări aprinse pe masă, pe blidar, în fereastră. Pe masă e un chip mic de lemn al viitoareii biserici. Starețul Bogumil, șezând în fața mesei, privește drept înainte, din când în când clipește repede din ochi. Găman, figură ca de poveste, barba lungă împletită, haina de lână ca un cojoc, doarme într-un colț mișcându-se neliniștit în somn, când și când scoate sunete ca un horcăit și ca un suspin în același timp. Meșterul Manole, la masă, aplecat peste pergamente și planuri, măsoară chinuit și frământat. Noapte târziu.

SCENA I

MANOLE, BOGUMIL, GĂMAN

MANOLE (*ducându-și mâna deznădăjduit prin păr*): Ajută-mă, cuvioase — altfel! Altfel! — Nu cu sfaturi mai presus de fire! O, câte piedici și împotriviri!

BOGUMIL (*fără a se mișca, cu voce monotonă, ca a unuia care-și are un drum, de la care nu se mai abate*): Nu mai măsoara!

MANOLE: Nici magie albă nu fac, nici magie neagră. Împotriva cugetului, ochiul se mai bizuie încă —

BOGUMIL: Pe măsurări? De șapte ani tot măsuri cu cel unghi de aramă, și nici o izbândă.

MANOLE: Ce să încep?

BOGUMIL: Ți-am spus.

MANOLE: Nu. Eu nu!

BOGUMIL: Va trebui.

MANOLE: Bolta, ce s-a prăbușit ieri, n-a fost prea grea. Cercetează și tu. N-am așezat temelii pe șovăiala nisipului. Adâncimile și înălțimile a suta oară le măsur. Socotelile sunt bune, tăiate în cremene toate. Și cele pen-

tru arcuri, și cele pentru laturi, deopotrivă spre miazăzi și miazănoapte.

BOGUMIL: De-acum tac. Orice alt cuvânt e de prisos.

MANOLE: Părinte Bogumile, ajută-mă!

BOGUMIL: Numai în iad se socotește. Acolo, în împărăția virtuților întoarse, toate sunt după măsură: și coarneaule dracilor, și cozile galbene. Acolo numărul stăpânește în întocmiri, în sinoade, în bolți și în clădiri... Privește numai cu luare-aminte semnele roșii de pe pergamentele astea afurisite: unele țapene, altele șerpuitoare și-ntortochiate. Orice număr pare o iscălitură schimonosită de drac. Uite, numărul ăsta trebuie să fie iscălitura lui Mamon, că are burta mare. Asta a lui Scaraoțchi, că e subțire și pare uscată de tusea cea seacă. Asta trebuie să fie a lui Moloh, că se sprijinește cu îngâmfare în sceptru. Asta trebuie să fie a lui Belzebub, că-i flutură steagul nerușinării pe cap. Vezi barba mea? Sunt bătrân, dar socoteală în viața mea mult greșită — încă n-am făcut. Și dacă totuși fac, o fac ca în ceruri: zic unu și gândesc trei. Mă jur pe Paraclit. În împărăția lui Dumnezeu, a socoti e un păcat ceva mai mic decât necinstirea sâmbetii, dar neapărat mai greu decât călcarea poruncii a șasea. Nu, Manole, pe mine nu mă prinzi în jocul acesta necurat.

MANOLE (*se ridică amenințător*): Cine-mi dăramă zidurile?

BOGUMIL: Încotro ameninți, Manole? Spre stânga, unde în clipa aceasta răsare o zodie nebună, spre dreapta, unde norocul apune? Spre puterile de sus, sau spre cele de jos?

MANOLE: În toate părțile, părinte, în toate părțile. Sunt veșnic la început de drum. Se petrec lucruri necurate pretutindeni. Între pietrele atâtor împotriviri care voință nu s-ar fi măcinat până acum?!

(*Pauză scurtă.*)

BOGUMIL (*după un lung suspin*): Într-o seară am ieșit pe malul Argeșului. Apele erau crescute până-n gura vadului. Și în năvala apelor — un sicriu plutind văzui. Apoi altul — pe urmă altul — pe urmă cinci — pe urmă zece — și tot mai multe — pe urmă fără de număr — ca o plutire de trunchiuri spre marile ferestraie. Și cum n-a fost vedere trebuie să cred că a fost aievea. Tot atât de adevărat e că în sat copiii nu mai cresc și țâța femeilor nu mai dă lapte. Printre oameni umblă vântul cu veștile. Zidurile tale s-ar prăbuși, fiindcă le clatină strigoi neliniștiți. Într-o zi au dezgropat cimitirul și ca să nu mai rămâie nici un mort în pământ, au dat drumul sicriilor pe Argeș. O săptămână întreagă au tot venit pe Argeș cele o mie de sicrie — sunând surd ca buți hodorogite.

(*Cu un suspin.*)

Ci eu știu că nu morții răi zădărnicesc înălțarea bisericii. Mai sunt și alte puteri, mai mari decât morții răi.

MANOLE: Ți-am spus, să nu mai vorbim.

BOGUMIL: Și eu ți-am spus: lasă-mă să mă rog. Dar tu nu vrei să faci jertfa, și pe mine nu vrei să mă lași să mă rog.

(*Se ridică.*)

Mă duc!

Femeile noastre au ieșit lângă râu la miezul nopții și au stâns lumânări în apă, pentru a dezlega blestemul, dacă e blestem. Dar nu a fost. Tu ai aprins candelă deasupra chipului mic — tot în zadar. Un singur lucru mai poate să ajute.

MANOLE: A fost odată săpat în piatră: să nu ucizi. Și alt fulger de atunci n-a mai căzut să șteargă poruncile!

BOGUMIL: Mă duc să mă rog. Pentru tine — eu, nevrednicul, — ca să învingi zădărniciile.

MANOLE (*strigă*): Cum e? Cine e? Ce e?

BOGUMIL: Nu e apă și nu e foc — sunt puterile! Ele disprețuiesc întinderea locului și ies când vor de sub legile vremii. Le crezi aici, și ele din întâia beznă răspund. Le crezi acolo, și ele dănțuiesc cu înfricoșare în noi. Zi: Doamne, Doamne.

MANOLE: Doamne, Doamne, de ce m-ai părăsit?

BOGUMIL: Străbătut de roșeața amurgului cobor de la mănăstire aici. După miezul nopții bat drumul înapoi. În fiecare zi mai aproape de pământ, barba mi-o pieptăn prin spini. Acasă mă rog. Aici mă rog — și pe drum, și pretutindeni. Pentru tine și pentru biserica ta, pentru tine și steaua răsăritului. Lipsește încă ceva, dar nu suntem părăsiți.

GĂMAN (*sare dintr-o dată în picioare, cuprins de panică, cu glas greu*): Meștere, meștere, meștere.

(*Încet de tot.*)

Meștere!

(*Apoi tot mai tare.*)

Se deschid porțile fără de chei. Acum iese o putere ce găl-găie, acum o zburătoare în văzduh s-azvârle, acum o cărămidă, acum un os, acum un cap — ochi bazaochi, frunte-vălătuc — toate negre, nici una curată. Țasta ce-i! A-ù, a-ù, a-ù!! *Pomilui nas, Bòje moi!* Tăria albastră a lumii plesnește, bul-bul-bul se suge balta! Iată stihii frecate una de alta și pietre sfărâmate în fălci subpământene. Huruie moara smintelilor dedesubt și se invârte. De acolo, în pofida noastră, și de mai departe se dă drumul sorților. Ce stați? Ce întrebați? Puteri fără noimă n-au de lucru și macină din stâncă făină pentru gurile morților. E o invărtire. E un vâr-

tej. Și auie trist, cu amenințare, ca în noapte de început, ca în noapte de sfârșit! *Pomilui nas, Bôje moi!*

(Amândoi îl privesc cu fiori.)

MANOLE: Zmeul nostru bătrân visează rău și ghicește faptele depărtărilor.

BOGUMIL: Îl ard tălpile, parc-ar călca în străchini cu lapte fierbinte pentru câini.

GĂMAN (*agitat*): Subt vrej de-acolo se aude a-a-a-a prelung, u-u-u! De dincolo — e-e-e ca un răs. Că sunt puteri fără grai, numai așa: i-i-i! puteri nebotezate și fără de nume, prin tărie berbeci de cetate, la față fără măsură, prin poreclă rușine și scârbă. Le alungi cu crucea, ele răspund cu ură.

(Se scutură fantastic, împrăștiind din lână nisip și pământ ca un sunet prelung, sinistru, nearticulat; imită zgomotul, ce-l aude de sub pământ.)

A-ù, a-ù, a-ù!!! Răcăie subt pământ, a-ù, departe, subt munte!!! Și în împărăția de subt picioare vr-vr, vr-î-î-î-î — !!! A-ù, a-ù!

(Se scutură enorm, sare pietriș din lână pe pergamente.)

Le dărdăie dinții — se scutură necuratele, — o, o! Nu e nimeni să sprijinească zidurile? Cu spatele vreau să le țin. Zidul se mișcă, se zbate în friguri pământul. Și nu sunt friguri de născare ci friguri de prăbușire! Vr-vr, vr-u-u-uuu!!! Orăcăie în pustiire — aici broaștele, dincolo puterile marile! Bu tăvăluc! Cau-cau-cau!

BOGUMIL: De ce nu-l trimiți să se culce în podul cu fân? Prea ne sperie în fiecare noapte.

MANOLE: Smucește-l de mânecă sau toarnă-i pe rană uleiul din candelă.

BOGUMIL: Păcat că are doi ochi în loc de unul la

rădăcina nasului, altfel căpcăunul ar fi întreg și fără meteahnă! (*Își udă mâna într-un vas cu apă și-l stropește pe față.*) Grozav se muncește. Noapte de noapte, că nu știu cum mai trăiește. Trezește-te, Găman!

GĂMAN (*se trezește*): O, o, Bôje moi!

BOGUMIL: Să nu te vadă vreun copil sau vreo femeie slabă la băierile inimii că ia de la tine boala căderii!! Trezește-te, Găman!! Te ții de mână cu poreclitele și joci tontoroiul în jurul nostru.

GĂMAN (*își duce mâna peste frunte, prin păr, scâncind ca un copil cu un glas nespus de nefericit*): O, o, o! Sărac sufletul meu, amărâtă inima mea! O, o, o! *Izbăvi nas, Gospodi!*

(*Se duce iarăși la loc, se trănțește acolo în somn.*)

MANOLE (*către Bogumil*): Mai degrabă decât credem o să apară păzitorii de noapte, vestindu-ne prăbușirea. Părinte, inimă de serafim îți trebuie să nu te cutremuri de arătările lui. Stăm neajutorați ca niște păsări mari speriate de tunet.

BOGUMIL (*ascultă în noapte*): Ochiul cerului să ne păzească. Ascultă — coceni de brad cad pe șindilă — poc, poc! Ca un deget care bate-n coperiș. Manole, nu crezi oare că însuși timpul zorește? — Da, inimă ne trebuie — rece! Și mai ales ție — sânge rece de șarpe sau serafim. Sufletul unui om clădit în zid ar ține laolaltă încheieturile lăcașului până-n veacul veacului. Nu vrei să pui odată capăt acestei griji? Ce e trupul ăsta? Răia sufletului. Făptuiește, nu cumpăni! Sufletul iese din trupul hărăzit viermilor albi și păroși și intră învingător în trupul bisericii, hărăzit veșniciei. Pentru suflet e un câștig. Manole, fă-ți cruce largă și picură-ți pe inimă ceara aceasta topită: numai jertfa cea mare poate să ajute!

MANOLE: Din singurătate am purces să clădesc, dar, veșnic în vuiet și larmă ropotul de copite subpământene vine cu noaptea — și în vârtej cărămidă de cărămidă se sfarmă. Cu uitătură din altă lume tu îmi șoptești aceeași povată: jertfa! Ci eu, părinte, nu pot, nu vreau și nu pot!! Pentru a fi bun de-o ispravă atât de întunecată, trebuie să fi clădit mai puține altare decât Manole, și trebuie să fi fost cel puțin un an călău la curtea domnească. Inima mea speriată nu e pentru asemenea fapte. Biserica mi se cere, jertfa mi se cere. O, părinte, cât e de greu. Nicăiri gândul nu încetează să se frământa. Când văd copaci îmi zic: iată copaci — sprijin porților. Și stau și privesc. Cer albastru când văd, îmi zic: de ce nu vrea fapta să mi-o binecuvânte?! Și mă ridic și mă uit. — Pretutindeni pasul mi-l aud în biserică crescând subț răsunetul bolților. În Câmpul Duminicii i-aud clopotele. Pe șes o văd întoarsă în apa morților. — Înălțarea ei veșnic întârzie și pământul se scutură. Nimic nu ajută — ce să fac? Totul a fost în zadar — ce începem? Încă de-o mie de ori, lucrare de nebun înainte îmi flutură. Până la sfârșitul zilelor, încă o dată și încă o dată, de nenumărate ori în deșert și iar în deșert! Nu, din chinul acesta nu voi scăpa nici mâine, nici poimâine, și schelăria nu va rămânea în dreaptă trăinicie pentru catapeteasmă, niciodată!!

GĂMAN (scâncind): O, o, o! — sufletul meu!

MANOLE: Suspină, Gămane, nu numai pentru adâncata amărăciune, ci și pentru a noastră, a tuturor deopotrivă. Că suntem drepti și ni se răspunde strâmb. Și fără nădejde suntem ținuți în tinda înfăptuirii.

BOGUMIL: Eu mă duc. Cetele de sus să-ți lumineze hotărârea. În drum mă voi ruga pentru liniștea ta, la întâia cruce. La a doua și la a treia.

MANOLE (*il oprește, se cufundă în gânduri*): Rămâi încă.

BOGUMIL: Ce e, Manole? Ce cumpănești? Ce chib-zuiești? Ce nu intră în numere? Ce nu se lasă măsurat?

MANOLE: Jertfa aceasta de neînchipuit — cine-o cere? Din lumină, Dumnezeu nu poate s-o ceară, fiindcă e jertfă de sânge, din adâncimi, puterile necurate nu pot s-o ceară, fiindcă jertfa e împotriva lor.

BOGUMIL: Firește, cât timp cântărești, așa este. Pe întâiul nu ți-l poți închipui crud, cum pe celelalte nu le închipui fără de minte. Dar crezi tu oare că măsuri și înălțimile și adâncimile sorții cu plumbul atârnat de sfoară? Și dacă întru veșnicie bunul Dumnezeu și crâncenul Satanail sunt frați? Și dacă își schimbă obrăzarele înșelătoare că nu știi când e unul și când e celălalt? Poate că unul slujește celuilalt. Eu, stareț credincios, nu spun că este așa, dar ar putea să fie. Și-atunci toate socotelile minții stângace sunt fără de rost și singură stăpânitoare rămâne credința sângeroasă, pe care noi oamenii o aducem cu noi din întunecime de veac. Cine vrea jertfa? Întrebările noastre nu răzbat până-n prăpăstiile albastre, de unde ni s-ar putea răspunde, de aceea în nici o vorbă de a mea nu vei găsi nici o umbră de întrebare. Noapte bună, meștere. Voi întâlni hotărârea ta la cea din urmă cruce.

(*Îi pune mâna pe umăr, așteaptă.*)

MANOLE (*Nu răspunde.*)

BOGUMIL: Noapte bună, meștere!

MANOLE (*frânt*): Noapte bună. — Mi-așa de greu, părinte.

BOGUMIL (*Iese prin ușa din stânga.*)

SCENA II

MANOLE, GĂMAN

MANOLE (*în picioare lângă masă, pune mâna pe chipul mic al bisericii*): Povara bisericilor și-o ține pretutindeni cu umilință pământul. Grea este țara de lăcașuri sfinte. De lemn sau de piatră, ele stau neclintite cum e carul cel mare deasupra furtunei. Numai pentru minunea mea nu se găsește var destul de tare s-o lege, și piatră necuprinsă de blestem s-o sprijinească subț ceruri. Unde-i piatra, care nu se va clătina, și unde-i Zidarul cel mare? Prin pământescă alcătuire slăvindul, m-am depărtat oare prea mult de el? Trăim în neștire și poate că totul se-ntâmplă la fel.

GĂMAN (*sare în panică*): Meștere, meștere, meștere! (*încet*) Meștere!

(*Se scutură.*)

MANOLE (*Stă neclintit în tristețe.*)

GĂMAN: U-u-uuu! Se umflă gușile! Scrașnește ca din măsele grozave — ies flăcări din foi! Încăierarea nu se oprește. Neguri se vânzolesc. Spre noi vârtejurile cresc. Întinde-ți mâinile! Îndoaie-ți genunchii!! E ziua de apoi! *Bôje moi! Boje moi!* Cine mă trimite de aici? Rămân aici. Manole, lângă tine rămân.

(*Se trezește.*)

Ce faci, Manole? Nu mai fi trist! *Gòspodi, pomòlim-sea!* Biserica ta astăzi încă nu e nimic — dar cineva ne numără pașii.

MANOLE: Da. De jos ni se numără, dar de sus — nu.

GĂMAN (*privește cu uimire bisericuța*): Ce-i biserica ta? Și ce vor schimonositele, deșiratele și coclitele?

Ce gânduri, Manole? Cu adevărat de nici un folos nu este să ne tot întrebăm. Meștere, să nu mai tâlcuim. Manole, sunt mai bătrân decât... Manole, de sfârșit nu sunt departe. Meștere — biserica ta, mă vreau clădit în ea, eu! Sufletul meu s-o tot ocolească, abia șoptind și abia mișcându-se, ca o boare bătrână și fără de moarte.

MANOLE: Totul e în zadar. Tu ești zmeul meu nebun și sfânt. Culcă-te, sau întoarce-te iar. Întoarce-te iar, de unde ai venit. În pădurile cu bărbi și cu iezere — e locul tău, unde sălbăticiuni își bagă botul în sicriul apelor. În bruma ochiului vârsta ți-e scrisă și-n glas! Numeri mult peste o sută de ani?

Zmeule, pădurosule, bunule, ce înseamnă puținul că ne dăruim pe noi alături de jertfa cea mai mare, ce ni se cere?

Și ni se cere jertfa cea mai mare.

Culcă-te și dormi.

GĂMAN: Dorm, dorm. Cu urechea pe sorbul pământului.

(Se culcă iar în colț, scâncind.)

MANOLE: Dormi numai, dormi, că eu rămân de pază.

(Se așază la masă.)

Înăuntru un gol se deschide — mahnire fără întrebări. Deasupra întineric se-nchide — deznădejdea nesfârșitelor încercări. Mi se mistuie somnul și sângele. Ar trebui să-nchid ochii, dar pleapele de lume nu mă despart. Lăuntric, un demon strigă: clădește! Pământul se-mpotrivește, și-mi strigă: jertfește! Ah, Doamne, totul e încă neîntre-rup. Jos, apele se răscoală împotriva pietrelor reci. Sus, stihile se ridică împotriva legii de veci. În adânc, vifore prind să necheze. Nici o încercare nu vrea să-ncezeze. Visul s-a tot depărtat spre veșnicul niciodat'.

(Intră Mira.)

SCENA III

MANOLE, MIRA, GĂMAN

MIRA (*vine din dreapta, apare în ușă într-o simplă cămașă lungă, albă, desculță*): Manole, pot să viu?

MANOLE: Vino, Mira, vino.

MIRA: Nu mai e nimeni aici?

MANOLE: Starețul a plecat.

MIRA: Și mătăhala?

MANOLE: Doarme.

MIRA: Să viu?

MANOLE: Vino.

MIRA (*vine în odaie*): Nesuferitul acela, bine c-a plecat! Ce-ați tot vorbit?

(*Stinge, sărind, pe rând, lumânările.*)

Am tras cu urechea la voi, dar n-am prea înțeles... când și când câte-un cuvânt... deznădejde... Paraclit... socoteli... ziduri... credință... suflet...

(*La fiecare cuvânt suflă câte-o lumânare și o stinge ștregărește.*)

Pământ... Nu vreau să mai știu nimic de toate astea... Ce încurcătură de graiuri! Om să fii — să înțelegi ceva.

MANOLE: Vino, Mira. Nu le stinge pe toate.

MIRA: Pentru noi lumina cea din colț ajunge. — Nu crezi?

(*Se așază la el pe genunchi și-i bagă mâna în părul lui.*)

Meșterul meu era pe cale să se certe cu cerul?

MANOLE (*O privește lung.*)

MIRA: Și te-ai dat la descântece — uite, ai presărat nisip pe pergamente.

MANOLE: E din cojocul lui Găman. Când se scutură ies din el colb și nisip ca dintr-o vânturătoare.

MIRA: E grozav.

(Suflă de la distanță spre singura lumânare ce a mai rămas aprinsă pe masă.)

MANOLE: N-o stinge.

MIRA *(la mâna lui Manole și acopere cu ea mukul lumânării. Lumânarea se stinge.)*: Vreau să nu mai visezi. Ce ții lumânările tot aprinse?

MANOLE: Voiam să lumineze ferestrele, păzitorii să găsească drumul în noapte.

MIRA: E târziu?

MANOLE: După cântatul buimac al cocoșilor — miezul nopții.

MIRA: După oiștea carului mare trebuie să fie mult mai târziu.

Noapte de noapte, starețul te ține de vorbă.

Manole, pierzi prea mult somn.

MANOLE: De șapte ani pierd credință, pierd ziduri și somn. Nici tu n-ai dormit?

MIRA: M-am molipsit de neodihna voastră. M-am zvârcolit în cămară. Am ieșit pe prispă.

Am intrat. Am ieșit.

Mai poate cineva dormi? Namila se tot scutură, ca un munte. Păsările din streșini stau cu ochii deschiși spre nevăzute primejdii.

MANOLE: Eu aici, era să bat cu pumnii în porțile de sus.

MIRA: Manole, știu. Tu, tu, inimă fără odihnă, gând treaz, visare fără popas.

Mai lasă zidul. Mai lasă turlele. Rod iarăși grijile negre?

MANOLE: Lângă tine, blestemul nu găsește cuvânt.

MIRA: Fruntea asta nu se mai netezește niciodată? Manole, apleacă-te și surâzi.— Uită-te în ochii mei. Ce ascunzi în tine?

MANOLE: Frică, Mira. Frică de drumul pe care mă găsesc. Că nu știu unde sunt și unde duce. Și nu știu dacă suie, sau coboară. Și nu știu dacă m-apropiu, sau mă depărtez. Ce bine că ești aici. Tu început și sfârșit, tu totul.

MIRA: Meșterul meu — visează. Pentru el femeia adusă de peste apă nu e tocmai totul, dar să zicem jumătate din tot. Cealaltă jumătate e ea.

(Arată spre bisericuță.)

Și cu drept cuvânt. — Las', las', nu tăgădui! Nu mă supăr deloc că mă pui în cumpănă cu minunea asta înfricoșată de puteri.

MANOLE: Între voi două nici o deosebire nu fac, pentru mine sunteți una.

MIRA (*șagalnic*): Iată pentru ce în fiecare dimineață zic: ce bine că nu vrea să se înalțe!

MANOLE: Gândești că prea mult m-aș duce să-mbrățișez piatra, nu-i așa? Și că ziua mi-aș pierde-o mângâind bolțile. Te temi că noaptea mea ar fi o veșnică odihnă pe trepti, iar turla sabie între mine și tine.

MIRA: Astea n-ar fi pricină de griji, dar s-ar putea întâmpla într-o zi, pe ea s-o numești Mira — iar pe mine — biserica ta. Și zăpăceala ar fi cumplită — ha, ha!

MANOLE: Lăcașul — prilej neîntrerupt ar fi pentru tine — de răutate și joc.

MIRA: Nu, meștere, iacă glumesc.

(Se uită la amănuntele bisericii.)

Întoarce-ți puțin jucăria... să văd și turlele... Așa, încă puțin, în cealaltă parte. — Știi, de multe ori mă gândesc, ce-ar fi dacă niciodată, dar nu! Lăcașul acesta odată va sta — deocamdată stă numai pe masă — într-o zi va sta însă și între dealuri.

Privește aici, meștere. În adevăr, nu mi-e de glumă, uită-te și tu. Ferestrele sunt prea mici, ca niște ochi ador-miți. Turlele prea joase. Nu găsești?

MANOLE: Da, nu zic. Ea e bucuria noastră de la început, rostită în cântec de cărămidă și var. Prin suferință până la urmă multe se mai pot desăvârși.

MIRA: Prin suferință? Neapărat. Cum te cunosc, nu te-ai da înapoi nici de la una și mai mare. Noroc că nu vine. Și cum? Dintr-o închipuire sau faptă să-ți vie? Ți-o dorești înadins? Haide să ne închipuim atunci — dar mai bine nu. Te-ai supăra.

MANOLE: Nu mă supăr — spune. Ce să-mi închipui? Vrei și mai mult să-mi batjocorești biserica, se pare.

MIRA: Nu — altceva — cum ar — fi — dacă aș pleca de la tine, și nu m-ai — și nu m-ai mai găsi niciodată?

MANOLE: Să-mi închipui — că tu — că tu ai pleca — și nu te-aș mai găsi?

MIRA: Nicăiri și niciodată.

MANOLE (*cu nepăsare prefăcută*): Bine, mi-am închipuit.

MIRA: Nu-i așa, că atunci căutându-mă, ferestrele bisericii s-ar căsca mai mari — ca niște —

MANOLE (*o sărută cu patimă*): Ce gust nebun de sânge și somn!

(*Își stăpânește o mișcare și se face că glumește.*)

Ei bine, ai plecat — și pe urmă?

MIRA: Pe urmă? Pe urmă nimic — numai atât — nu ți-e de ajuns? Răule! Prin iubirea noastră au trecut zgomotoși și cu focuri ciudate aproape șapte ani. Plecarea nu te mai mișcă — să zicem, atunci, că fără veste aș muri. Știu că nici o altă femeie nu ți-ar putea fi mângâiere. Dar cel puțin turlele, turlele s-ar ridica atunci mai subțiri,

cerându-mă înapoi cerului. Pe urmă mare păcat n-ar fi, dacă cerul nu ți-ar da nici un răspuns. Tu ți-ai avea în veșnică frumusețe — biserica.

MANOLE (*se ridică, se frământă, își frânge brațele*): Lasă-mă, Mira. Lasă-mă. Ce vrei? Nu, nu! Voi ridica iarăși brațele! Voi îndârji înălțimile! Blestemat să fie — blestemat — blestemat! Mira, tu ești lumina omului. — Nu, nu! Mira — de ce? Umilit de fiecare piatră, care știe cum trebuie în lume să stea, umilit de fiecare copac care-și înalță menirea, fără de tine m-aș...

MIRA: Liniștește-te, meștere.

MANOLE: Mira!

MIRA: Meștere, hotarele sunt departe și moartea de asemenea. Liniștește-te!

Ești un copil. Am venit la tine să te mângâi și am glumit. Dar de când nu mai dormi, tu nu mai înțelegi.

MANOLE: Cine mă tot încearcă? De ce mă tot încearcă? Oh, oh! Iarăși am blestemat.

MIRA: Mai blastămă, — pe urmă te liniștești.

MANOLE: Toate se clatină. Și stăm cu frică, și stăm cu spaimă. Vântul cerului îmi împrăstie fumul. Între suferință și așteptare se pare că din sufletul meu încă nu am dat, ca Abel, spicul cel mai scump și cel mai curat. De aceea darul nu găsește drumul înălțimilor și veșnic se întoarce iar în pământ.

MIRA: Umbli cu gândurile întunecate ale starețului? Hobotnicul ăsta te-a făcut să crezi în păcate pe care tu nu le-ai săvârșit. Parcă n-ar fi botezat ca orice creștin.

MANOLE: De ce nu se înalță biserica? Cum mai iau lupta cu tainele? Unde e sprijinul?

MIRA (*urmărindu-și gândul*): Starețul tău e un călugăr fără Hristos. Câteodată îmi vine să-l mătur din casă cu gunoaiele. Gândurile lui întunecate stărnesc altele o sută

în cei ce umblă cu el. Ascultă numai în toate de el...
brrr... starețul tău! Dacă ar fi om, nu și-ar fi întors fața
de la femeie. E dracul-pustnic!

MANOLE: E dreptcredincios!

MIRA: Și în ce măsură? Că mănâncă bureții veninoși
crescuți pe cruci. Cu credințele lui încurcă un colț de
țară.

GĂMAN (*Se întoarce-n somn.*)

MIRA (*Face semn lui Manole să tacă. Ceva îi trece
prin gând. Așteaptă până ce Găman se liniștește.*)

MANOLE: Au căzut și cele din urmă cărămizi.

MIRA (*Într-un fel de extaz ștregăresc, sare cu picioa-
rele pe Găman care e întins enorm pe podele.*)

GĂMAN (*Suspină și urlă închis.*)

MIRA: Scutură-te, Gămane, voinicește ca zmeii tă-
râmului celuilalt, încă o dată — așa — scutură-te! Tu ești
pământul marele, eu sunt biserica — jucăria puterilor!
Seninătate — vreau, nestăpâniților — că toți sunteți
innorați și prăpăstioși. Manole e chin. Călugărul e stafie
întunecată. Tu cutremur. Țara îngrijorare. Vreau să sfâr-
șească odată povestea aceasta de spaimă și tristă nebunie.

GĂMAN (*Se scutură din încheieturi.*)

MIRA: Mai din adânc, moșule, așa, de la început, încă
o dată! Strigă, Bòje moi!

GĂMAN (*muge și scrâșnește sinistru*): U-u-u-u! vrrr!
Izbăvi nas nà sei ceas!

MANOLE (*Asistă la această ciudată întâmplare, mut
câscând ochii mari, absent, ca pe altă lume.*)

MIRA: Vezi ce bine mă țin, și nu sunt nici de var, nici
de cărămidă. Seninătate — când sunt între voi! Și puțină
lumină! Să se ridice sprâncenele! Inimă mai ușoară! Manole
e mohorât parcă și-ar fi pierdut ingerii, ce-l păzeau fără
simbrie. Și tu ești mahnit parcă ai fi pierdut raiuri, pe

care nimenea nu le-a văzut. Moșule, vezi? Nu m-am prăbușit. Trupul meu e întreg, arcurile întinse, os nu s-a spintecat, — stâlpii sunt drepti! Răbdare numai întu-necaților. Și într-o zi nici biserica n-are să se mai năruie. Cum ar putea să stea, dacă nimenea nu lucrează răzând la ea?

(*Sare de pe Găman.*)

GĂMAN (*Se ridică pe un cot, cu sunete de durere, nearticulate.*)

MIRA (*cu îngrijorare, se apleacă spre el*): Ce obosit ești, moșule! Nu te-am văzut niciodată așa de obosit. Iartă-mă că te-am trezit.

GĂMAN: O-o-obo-sit — Gôre mi, gôre nam — ! În văzduh a crescut pe spatele meu — o biserică. — O, o, o, de ce nu m-ai luat, Doamne, un ceas mai devreme? Vai nouă, meștere! O, o! Vino, ființă tânără, viață fără pereche, la zmeul vostru, vino. Mare durere simt și oboseală ca de sfârșit.

MIRA: Vreun rău ți-am făcut? Am călcat prea greu?

GĂMAN: Nu, nu. Nici un rău. *Preblăghi, gospodi.*

MIRA (*îl mângâie*): Nu-i așa că nu ți-am făcut nici un rău?

GĂMAN: Nici un rău, nici un rău... Mersul întâmplărilor nu se poate schimba... Lasă-mă să-ți sărut piciorușele tu — inger, tu copil, tu piatră.

(*Îi sărută picioarele.*)

MIRA: Călcăiele mele și Mira piatră?

GĂMAN: Să tăcem, să tăcem. Visul se izbândește, dar liniștea, liniștea n-o mai găsim.

(*Recade cu capul la pământ într-un sughiț și plâns bătrân.*)

MANOLE: O sută de ani n-a plâns niciodată. Apă moartă din ochi îi curge, nu vom înțelege niciodată de ce. Lacrimi adunate în el o sută de ani, le plânge acum. Nu vom ști niciodată pentru cine.

MIRA: Gămane, ce e? De ce nu vorbești? Dacă te vindecă, sărută-mi și mâinile. Uite-le!

GĂMAN: Piciorușele vindecă, mâna alină. Pentru puțin. Gândul se împlinește, dar pacea n-o mai întâlnim.

MIRA (*Îl mângâie.*)

MANOLE: Noaptea asta o simt așa de grea. Păzitorii nu mai sosesc.

GĂMAN (*Se liniștește de tot.*)

MIRA (*se ridică cu spaimă*): Ce-a fost? Ce-a avut? Despre ce-a vorbit?

(Ușa se deschide, intră șase zidari, în cioareci, dar cu trupurile ca de aramă, goale până-n brâu, cu făclii.)

SCENA IV

MANOLE, MIRA, GĂMAN, CEI ȘASE

TOȚI ȘASE (*gâfâind*): Meștere!

ÎNTÂIUL: Meștere, pământul nu ne mai suferă.

MANOLE: Nici noul amestec n-a ținut?

AL DOILEA: N-a ținut.

MANOLE: Răul e în noi toți.

AL TREILEA: Pietrele au sărit!

AL PATRULEA: Răul a sfărâit parc-ar fi trecut prin matcă de jar. Aburi s-au ridicat. Răul s-a făcut nor deasupra. Nu mai călcăm prin partea locului.

AL CINCILEA: Am clădit pe pământ nărăvit.

MIRA: Din nou totul s-a prăbușit?

AL ȘASELEA: Cu lumini și lucruri spurcate, cu oase scormonite de sub lespezi. Altădată s-a prăbușit, în noaptea aceasta pietrele au fost zvârlite în văzduh. Luna a fost mai roșie deasupra. Și apa a amuțit dedesubt. În jurul picioarelor am simțit ca un aluat, am slăbit din genunchi și-am căzut.

AL DOILEA: Roți de foc am văzut învârtindu-se.

Al PATRULEA: Cuptoarele noastre de cărămizi au fost în flăcări, dar s-au dărâmat și s-au stins.

AL CINCILEA: O noapte fierbinte ca niciodată.

ÎNTĂIUL: Gâtlejul morilor a secăt.

AL DOILEA: Nici o ființă nu și-a găsit somnul.

AL TREILEA: Am fugit goi ca arama pe câmpuri.

AL ȘASELEA: Va trebui să căutăm alt loc pentru biserică.

AL DOILEA: Aici e gura iadului.

MANOLE: O astupăm.

AL ȘASELEA: Cu toate bisericile țării nu vom putea-o astupa.

ÎNTĂIUL: O gură de iad e tot locul unde călcăm.

Al DOILEA: Altădată omul cânta numai — pietrelor, și pietrele se clădeau singure în cetăți. Și cetățile acelea erau păgâne. Astăzi durăm cu sudoare fără de cântec biserică creștine. Pământul nu le suferă, sau Domnul nu le primește?

AL ȘASELEA: Meștere, să vorbești cu Vodă.

MANOLE (*Tace enigmatic.*)

AL PATRULEA: Să vie Vodă, să păzească o noapte zidurile cu noi. Să vadă cum piatra se mișcă și râul se suge în pământ.

ÎNTĂIUL: Să vie Vodă, să vadă că nu suntem noi de vină.

MANOLE: Știința noastră nu ajunge până unde se-ntinde vina noastră.

AL DOILEA: Nu pricepem, meștere, ce vrei să zici. Ne-am făcut datoria cu iubirea, cu care ne-am încântat de biserica ta. Din câmp, din apă și plai ne-ai ales nouă la număr. Am venit în pas după tine și te iubim. Ne încredem în plănuirile tale, dar pământul e pretutindeni împotriva noastră cu vrăjmășie năprasnică. Și acum încremeniți ne uităm unul la altul și cu inima imputănată ne întrebăm de vină. A cui e vina? Am încercat cu grijă temeiul clădirii. Am cântărit. Am măsurat.

AL TREILEA: În lung și în lat. Nimic n-am uitat. Și de săptămâni nici o noapte nu am dormit. Măcar de ne-ar inghiți odată pe toți!

MANOLE: Ceilalți unde-au rămas?

AL DOILEA: I-a topit oboseala subț brazieri.

MANOLE: Să ne întoarcem.

AL ȘASELEA: Nu ne mai întoarcem. Manole, ne-ai luat, ai făcut cerc de cretă în jurul nostru, și în fața ochilor uimiți ai tras o dungă albă dreaptă. Ani mulți am tot privit dunga cu care ne-ai îndrăcit. În ocolul de vrajă am fost blânzi cum sunt cocoșii de casă. N-am mai văzut nimic, nici la dreapta, nici la stânga. Dar acum ne-am trezit. Totul se descoperă a fi înșelăciune. La locul prăpădului nu ne mai întoarcem.

MIRA (*sare la Găman*): Zmeule, trezește-te, că oamenii vor să se lapede.

GĂMAN (*oftând și șuierând, se ridică, se scutură sinistru*): U-u-uuu! aù-aù-aù!! Broaște orăcăie aici, dar dincolo puterile marile!

ZIDARII (*Încremenesc.*)

GĂMAN(*se scutură*): Cu glas tare până la cer, cu la-

crimi mari pân' la pământ, lângă zid să stați, câte nouă speriați, câte cinci speriați, câte un speriat și să strigați. Prăpădul de e din pricina oaselor și a morților, să mușcați din lumânările morților! Prăpădul de vine de la puteri, Manole seară de seară, pe scară de ceară ajutorul Sâmpetrului, tăind cruce în piatră, să-l ceri! Dacă vina e din apă sau din pucioasă, precum se cuvine patru evanghelii citind să le siliți la potolire și lepădare de sine! Ce-a fost rostit, să rămâie și pentru mâine și poimăine spus. Descântecul e de la noi, harul vine de sus!

MANOLE (*rânjește, desfigurat*): Ha-ha! Cine șovăie? Cine se-ncruntă? Cine rămâne? Cine se-ntoarce? De-acum să nu mai gândim, alt nu ne rămâne. De-acum să tăcem, că încercări și mai grele ne-așteaptă la capătul drumului, cu ce înfățișare și cu ce sfâșiere — Doamne!

(*Își sfâșie brațele.*)

(*Către Mira.*)

Viață fără pereche, du-te odihnește-te. Nu știu când mă întorc. Nimic nu mai știm. Nici când sfârșește poporul, nici unde s-arată semnul invingerii. Și nu știm cine dintre noi îl va vedea și cine nu.

(*Către oameni.*)

Să mergem la locul prăpădului.

GĂMAN: Vai nouă, meștere. *Izbăvi nas, gòspodi!*

(*Ies toți clătînându-se, obosiți și cu sufletul frânt.*)

MIRA (*Rămâne cu pumnul crispat la gură, suspinând adânc.*)

ACTUL AL DOILEA

Ruinele bisericii veşnic reînceptute. În fund, munţi şi păduri. Dimineată, dar încă întuneric. Manole iese din afundătură, cercetând temeliile ruinei. Cei nouă zidari dorm. Se face repede lumină. Câţiva zidari se trezesc.

SCENA I

CEI NOUĂ ZIDARI, apoi MANOLE

UNUL: Ce tot cercetează Meşterul Nenoroc? Măi, măi, amarnic s-au zvârcolit măruntaiele muntelui. Pietrele au pornit de-a dura, spre locurile de unde au fost luate.

ALTUL: Şi cum se linişteşte tot, când dă dimineata!

ALTUL: Ce locuri de groază! De şapte ani tot umblă Anticrist prin ţară. Mai ştii, poate de aceea nu stă nici lăcaşul acesta. Nişte ciobani l-ar fi văzut la o stână păraşită. Anticrist îşi mulgea caprele cu ugerii plini de venin. Alţii l-ar fi văzut într-o mănăstire, unde face pe sfântul şi-şi ţine maşele într-un pahar. După alţii Anticrist umblă prin Valea Oltului, în chip de vlădică călător şi împarte cu mincinoasă punere de mâini darul preoţiei.

ÎNTĂIUL: Aici nenorocirea vine de — jos. Din câtă piatră s-a măcinat fără noimă, s-ar fi putut ridica şi zece biserici. Car după car aruncăm, pământul totul înghite. Privim neştiutori, în jnepeni până la glezne. Dedesubt nici nu visăm ce bezne.

AL DOILEA: Manole nu ştie ce să facă. Să se bizuie pe măsurări sau pe rugăciune!?

AL TREILEA: Cu un ochi tot măsoară, cu celălalt se roagă. Nu râde cu nici unul. Lăcrimează cu amândoi.

ÎNTĂIUL: Ceva hotărâtor se petrece în el.

AL DOILEA: Solia izbăvitoare de la Vodă întârzie. În două zile ar fi putut să sosească de zece ori.

ÎNȚĂIUL: Să nu ne mai înșelăm cu nici o nădejde, fraților.

MANOLE: *(Vine în mijloc, cufundat în gânduri.)*

AL TREILEA: Ai asudat sânge, Manole?

MANOLE *(frânt, dar se redobândește)*: Încă nu.

(Se aude un corn.)

Vine trimisul lui Vodă.

(Mișcare între zidari; toți se trezesc.)

ÎNȚĂIUL: S-a auzit sunet vestitor.

AL PATRULEA: Un nechez a străbătut prin cetini.

MANOLE: Luați târnăcoapele, să alegem încă o dată, ce e bun din ce e rău.

ZIDARII: Ce e bun se molipsește de ce e rău, și nu mai rămâne nimic bun.

(Încep să sape.)

MANOLE: Din ce parte au ieșit flăcările?

AL DOILEA: Din ce parte n-au ieșit?

MANOLE: Să ridicăm lespedea.

CĂȚIVA *(Încearcă, dar nu izbutesc.)*

MANOLE: Cine coboară să cerceteze temelia?

ÎNȚĂIUL *(către Al cincilea)*: Du-te tu, Zevedei. Care sfânt n-a avut suflet și totuși face minuni?

AL CINCILEA: Sfânta cruce. Dar aici nici ea nu ajută.

MANOLE *(către altul)*: Du-te tu, Petre.

AL PATRULEA: Ieri a intrat un câine în gaură și a murit, mut, fără lătrat.

AL ȘASELEA: Manole, aici nu mai e nimic de văzut, nimic de cercetat.

AL ȘAPTELEA: Vine solul.

MANOLE: Vodă e om ca noi, și el o unealtă în mână puterilor necunoscute. Oricum ar fi, bună sau rea, vestirea s-o primiți fără cârtire. Puneți încă o dată nerăbdării voastre zăgaz.

AL ȘASELEA: Nu, meștere!

AL OPTULEA: Nu, meștere!

TOTI: Nu, nu!

SCENA II

Cei dinainte, SOLUL, DOI SULIȚAȘI

SOLUL (*vine, din fund, cu doi sulițași*): Dimineață bună, păzitori de răscruce.

(Prefăcându-se.)

Vin de la curte. Nu mi-ați putea răspunde pe unde se ține Manole cu ai lui?

MANOLE: Manole — sunt eu!

SOLUL: Atunci nici biserica cea bântuită de faimă nu poate să fie departe, mai sus sau mai în vale? — Dar gluma la o parte! Îmi place să trăiesc din zicale. Ziua bună se cunoaște de dimineață, cum însă cea de azi e plină de ceață, nici solia nu poate să fie mai luminoasă. — Totuși, din partea lui Vodă, — multă sănătate!

MANOLE: Așisderea îi dorim și noi prin mijlocirea ta. Rău ne pare doar că Vodă n-a venit și el. Ar fi priceput multe, dacă nu din cuvintele noastre mai prejos de adevăr, atunci din graiul fără cuvinte al țărâmului, care este adevărul însuși. Pentru toate suntem aici dureroasă mărturie.

ÎNȚĂIUL: Mărturie stau mâinile noastre, care nu mai sunt mâini de om.

AL DOILEA: Iată mâini de buturugi.

AL TREILEA: Cu noduri la încheieturi, de muncă.

AL CINCILEA: Cu unghiile strivite.

AL ȘAPTELEA: Cu pielea tăiată de brazde cu suc roșu.

AL OPTULEA: Suferim — destul, odihna nu ne priește.

AL NOUĂLEA: Ochii ne dor de plagă egipteană.

AL PATRULEA: Suntem mâncați de var până la oase, ca de boala biblică a celor aruncați dincolo de cetate.

MANOLE: Măhnirea lui Vodă e de-nțeleș. A prăpădit aur crud și aur topit, și-a dijmuit comorile și a rămas cu un gorgan netrebnic de pietre. Dar întâmplările mai presus de vrerea noastră —

SOLUL: Ce vreri? Ce întâmplări? Vodă de la un timp tot așa spune: alți domni au nebuni de curte, eu am pe Manole. Domnița însă găsește că pentru nebunia asta creștinească s-a cheltuit mai mult decât pentru ulii de vânătoare imblânziți de Papa, și mai mult decât pentru zugravii aduși din cetatea zidită pe apă, ceea ce oricum nici în capul ei frumos nu intră și nici în capul urât al sfetnicilor.

AL ȘAPTELEA: Să căutăm alt loc!!

SOLUL: Vodă vrea rodul. Domnița nu mai așteaptă. Strămoșii lor, aduși oseminte legate pe cai, de dincolo de cumpăna apelor, se odihnesc acum aici în munte. Locul e pentru totdeauna hotărât. Altul nu se va mai alege, căci am rămânea de pomină în cronici, care nu pier deodată cu cenușa noastră păcătoasă. Manole, trebuie să-ți reamintesc cu dojană că învoiala a fost făcută pe doi ani și nu pe șapte. Cinci ani ți-a dat Vodă mai mult, și pentru altă nădejde încă nici temelia nu e așezată.

MANOLE: Dojana e cu dreptate, dar ar trebui să te duci cu ea în pământ să le spui puterilor pe care le privește.

SOLUL: Sunteți voi, ce doriți?

TOTI: Alt loc! Alt loc! Alt loc!

SOLUL: Vodă a fost răbduriu și darnic și bun. Mai mult nu poate s-aștepte.

MANOLE: Furia subț pământ e fără margini și nu mai sfârșește.

TOTI: Alt loc!! Alt loc!!! Aici nu mai punem mâna pentru faptă!

SOLUL: Vodă nu mai crede. Al câțulea loc e acesta?

MANOLE: Vodă nu mai crede. Ați auzit, zidari? Truda noastră nu mai găsește crezământ. Pentru alte încercări am mai găsi putere în noi, dar crezământ la alții nu.

(Către Sol.)

Ăsta-i cel din urmă cuvânt?

SOLUL *(neclintit)*: Cel din urmă.

MANOLE: Cu solie domnească cleștile sorții se strâng. Zidari, ați înțeles? Vodă nu mai crede. De nicăiri nu mai putem aștepta nimic!

(Către Sol.)

Sol înalt, care stai între doi suliași ca între rău și bine, sol, pentru noi atât de trist, sol venit din nepăsare... du-te... la... Vodă... și... din partea... mea... vestește-i... că Manole... nebunul de curte — ha, ha.

(Sfâșietor.)

Frați întru tristețe... ne muncim goi ca diavolii și truda noastră e socotită nerozie pentru petrecania curții... Suntem puși în rând cu stârpiturile cărora li se toarnă oțet pe gâtjele ca să rămână mici pentru batjocura domnițelor. Ținere aprod, du-te... du-te la Vodă... și spune-i...

AL ȘASELEA: Ce vrei să făgăduiești? Manole! Nu, nu!

MANOLE (*trist*): ...că în curând se va închina în biserică cu toate domnițele judecătore din cuget mult prea ușor.

SOLUL: Ce înseamnă acest în curând? Vorbim în graiuri foarte felurite. Hristos a spus că în curând va veni să judece lumea. O mie de ani și alte câteva sute au trecut, și încă n-a venit. Fiindcă în ceruri în curând înseamnă mult de tot. Aș vrea să știu ce înseamnă acest cuvânt între zidari mincinoși. Vodă mai dă ajutor pentru o singură încercare. Nu pentru șaptezeci, nici pentru zece, nici pentru două. Manole, înțelegi? Numai pentru una singură.

MANOLE: Răbdarea lui Vodă o mai cer pentru trei zile. Pe urmă, sau biserica rămâne dreaptă, sau sângele nostru se va slei.

SOLUL: Vodă mai dăruiește tot ce poate pentru o singură încercare.

MANOLE: A doua oară Manole nu mai încearcă.

TOTI ZIDARII (*Uluiți.*)

AL ȘASELEA: Ce făgăduiești, Manole?

AL ȘAPTELEA: Nu se poate! Meștere, ce vrei? Și dacă lăcașul tău totuși nu va să se ridice?

AL CINCILEA: Ți-ai pierdut capul, Manole. Te repezi în moarte.

AL ȘAPTELEA: Domnul ne va surghiuni în insula șerpilor și vom pieri zdrobiți de haiducii mării.

MANOLE (*către Sol*): Ai venit sol de la Vodă, întoarce-te sol de la noi: biserica se va ridica!

AL ȘASELEA: Un singur meșter are țara, și acela-i smintit!

SOLUL: Mă întorc cu vestea. În trei zile, năstrușnic cum ești, o să-i tragi domnului o năzbătie de Păcală. Dacă ești isteț, mai poți să ajungi ceva în viața asta nefolosii-

toare, Manole. Vodă ar fi în stare să te facă nedisputată căpetenie peste zănatici și păcălici.

AL ȘASELEA (*către ceilalți*): Meșterul nostru e nebun. Hotărârile lui ieșite din minte scălcăiată încep a fi primejdioase. Ele nu-l privesc numai pe el, ci și pe noi toți.

AL NOUĂLEA: Clădirea acestei biserici, închipuite în ceas orb, întrece puterile noastre.

SOLUL: Și încă un cuvânt, Manole, din partea mea. Cititorul din ocheane al curții îți trimite prin mine horoscopul. Nu e prea vesel. Umbra ta a căzut pe planeta Vinerii. Asta înseamnă că ești primejdie pentru neamul femeiesc. De aceea cele nouă discuri lunare ale propriei tale planete te pândesc cu răutate. După alte semne neîncrederea lor se va întări și neobrăzarea lor nu va mai cunoaște nici o măsură... Va trebui să fii isteț ca șerpii, dar blândețea s-o lași porumbilor.

Manole, mă închin.

(Pleacă în grabă cu sulitașii.)

SCENA III

MANOLE și CEI NOUĂ

AL OPTULEA: De ce-ai făgăduit, meștere? Din prăpădul din urmă am ieșit istoviți ca niște păpuși de cânepă din baltă.

AL NOUĂLEA: Trebuia să judecăm mai întâi stările noi între noi. Să le punem pe cântar și să scoatem sfat din greutatea împrejurărilor.

AL ȘASELEA: Eu nu mai rămân, eu mă întorc la vatră.

MANOLE: Sunteți surzi și orbi. N-ați simțit încă nici azi că fără puțința de a ne împotrivi, un destin se împlinește

in noi? Încet, sigur, și fără abatere? Răscoala noastră de răs scoate doar mușuroaie de soboli în drumul dinainte împlinit al sorții!

AL ȘASELEA: Nu, meștere, nu mai credem nimic. Între orbi ești cel mai orb. Vei rămânea singur, cufundat în vis vinovat. Privește, nu te-au iubit ei până acum — zidarii aceștia între care și eu mă socot cu cuvânt greu în cerul gurii?! Nu ne-am unit cu tine în faptă și vis? Dar acum răbdarea nu mai are din ce să se hrănească. Nu ne putem jertfi toți pentru mărirea îndoielnică a unuia singur.

MANOLE: Singura mărire neîndoielnică e numai a Celui-de-Sus.

ÎNȚĂIUL: Cu trupuri de strune încordate, ne-am alăturat ție în faptă, Manole. Am trăit așa de mult în același gând și în aceeași grijă cu tine, că am început să-ți semănăm la înfățișare și pas. Dar acum nu mai înțelegem ce vrei.

MANOLE: Răzvrățiți-vă numai și cârțiți! Ridicați-vă peste capul meu! Va trece și asta!

AL ȘASELEA: Frați, nu vă mai lăsați amăgiți.

MANOLE: Lângă voi am îndurat îndelung săgeata soarelui și gerul ieșit din piatră, ploaia în carne și frigul în oase. Lângă voi duhul intruchipărilor s-a întărit în mine poruncitor. Lângă voi pentru biserică zilnic mor. Din patru stihii v-am adunat, pe tine te-am luat din apă, că ai fost pescar, pe tine te-am scos din pământ, că ai fost ocnaș, pe tine te-am coborât din lumină, că ai fost călugăr. din patru sfinte stihii v-am adunat, ca să clădim biserica din pământ și din apă, din lumină și vânt. Și voi ați văzut biserica cu chip mic și-ați zis: Meștere. venim. Și-atunci duhul, care dinauntru te împinge să clădești, s-a sălășluit și în voi, și ați suferit cu mine dezamăgirea celor șaptezeci și șapte de prăbușiri și v-ați îndoit cu mine și iar v-ați

ridicat. Acum vă clătinați și stați să plecați pentru totdeauna? Plecarea ar fi cădere și alunecare în și mai rău. Moartea nu ne cheamă până când n-om fi clădit lăcașul, din care nu mărirea noastră va vorbi, ci numai a Celui-de-Sus. Mărturisire auziți din parte-mi, c-am început să clădesc fiindcă n-am putut altfel. Din câmp și munte v-am chemat, fiindcă n-am putut altfel, câteodată în groaznică indoială am blestemat, am făcut tot ce mi-a stat în putere și voi face și mai mult. Toate — fiindcă nu pot altfel! O pescar, o băieșiu, o cioban, o călugăr — suntem oare noi chemați să judecăm ceea ce mai presus de vrerea noastră prin noi se face? Aud răscoala vocilor voastre, dar nu mă tulbur. Suflet împrăștiat ca fumul jertfei neprimite, stau în fața voastră: dacă îmi găsiți vreo vină — loviți-mă, dacă vă îndoiiți — părăsiți-mă!!

ÎNȚĂIUL: Vorbe de amăgire!

TOTI: Nimic decât vorbe.

AL TREILEA: Înfăptuirile noastre n-au temei!

AL ȘASELEA: Să plecăm fără întârziere!

AL TREILEA: Dezleagă-ne de cuvânt!

TOTI: Dezleagă-ne!

MANOLE: De șapte ani umblăm cu icoana bisericii în noi. Mai presus de înțelegerea noastră e soarta acestui lăcaș rătăcitor. Într-un loc încercat-am să-l ridicăm pe moaște. În altă parte apa unui râu am ridicat-o din alvie ca să clădim pe temelie curată. Peste morți am încercat. Că a fost pretutindeni în zadar, totdeauna în zadar, e adevărat. Rătăcirile noastre au intrat în cântecul fecioarelor, zădărnica drumurilor noastre va întrista legendele, zidurile mistuie comori, tristețea noastră s-a coborât peste țară.

AL ȘASELEA: Și după toate astea făgăduiești lui Vodă biserica. În trei zile. Parcă am trăi în veacul minunilor. De ce-ai făgăduit, meștere?

MANOLE (*sacadat*): Fiindcă — în — cele din — urmă
— biserica — totuși — se — va — înălța!

CEILALȚI: Ești nebun!

AL TREILEA: Dezleagă-ne să plecăm!

MANOLE: Când v-am chemat — nu v-am legat. Numai în altă slobozenie ați intrat. Tie ți-am făcut semn înalt și ai venit. Pe tine te-am strigat cu nume nou și m-ai urmat. Pe urmă sub candelă aprinsă v-am arătat chipul bisericii și voi ați zis: meștere, venim. De noul rost cu nici un cuvânt nu v-am ținut. Ce dezlegare îmi cereți?

TOȚI: Dezleagă-ne, meștere.

MANOLE: Nici un cuvânt n-am stors încrederii voastre. Ce dezlegare vă pot da?

AL NOUĂLEA: Ne-ai ispitit cu știință ascunsă și vrăjitorește ne-ai biruit cu chipul mic al bisericii, și-acum n-o mai putem uita. Dezleagă-ne de amintirea ei. Că nu o mai putem uita.

AL CINCILEA: Arătarea ei ne urmărește pretutindeni.

AL ȘAPTELEA: În plină amiază am văzut-o mare pe deal, închegată numai din lumină. Și adierea stărnită în jurul ei de aripi nevăzute am simțit-o odată răcoritor, și nu o mai pot uita.

AL OPTULEA: Chipul ei ne însoțește pe tot drumul.

TOȚI: Dezleagă-ne!

ÎNȚAIUL: Nu ne mai chinui cu tăcerea ta. Poruncește sufletelor noastre să uite, poruncește ochilor noștri să nu mai aiureze. Deschide-ne drumul spre vatră!

MANOLE: Asta întrece puterea mea!

AL TREILEA: Sfarmă belciugele legământului.

MANOLE: Umerii noștri au ridicat, mainile noastre au măsurat, nu zile, nu luni, ci ani. Și acum vreți să plecați cu rușine, când încă nimic n-a stat? Toată țara ne

privește, vreți să sfârșim în batjocură? Cui nu i se răscoală sângele gândindu-se că munca a fost în deșert? Dar făcut-am oare în afară de muncă — o jertfă — o singură jertfă smulsă din viața noastră, pentru zid?

TOȚI: Fă să uităm, fă să uităm.

MANOLE: Nimeni nicăiri nu e stăpân pe amintiri. Ah, Doamne, acum văd: biserica se va înălța!

AL OPTULEA: Suntem bolnavi de ea. O simțim în văzduh ca o mătase. Nu e nicăiri și totuși dorul de ea — e în noi ca un dor de casă.

MANOLE: Nu sunt și eu pătruns de această boală până în oase? Nu e dorul de ea și în mine ca un dor de casă? În visul ei, slugă și domn, ne lipim de ziduri în somn. Cine se-ndură să plece? Să porceadă de aici cel ce poate! Părăsiți-mă, rămân eu! Varul mi-l vor stinge ploile. Soarele îmi va aprinde cuptoarele. Lutul îl vor frământa copitele. Biserica voi ridica-o singur! Biserica, din care cerul se va apăra de pământ ca dintr-o cetate — voi ridica-o singur în amară singurătate! Ah, plecați!!! Și cine poate să uite, să uite!!

AL ȘASELEA: Toți stau în cercul tău de vrajă, Manole — dar pe mine nu m-ai îndrăcit cu chipul mic al bisericii, nu — pe mine nu m-ai îndrăcit!!

(Pleacă.)

MANOLE (*extatic*): Acum văd: biserica se va înălța!

CĂȚIVA (*se apropie hipnotizanți de extazul meșteru lui*): Manole!

UNUL: Manole — tu aștepți...

AL TREILEA: Manole, tu aștepți o minune?

MANOLE: Din partea noastră aștept o jertfă, și-apoi de sus, de jos, de pretutindenii minunea. Singura, cea din urmă, de neasemănat.

TOTI (*se apropie de el*): O minune?

ALTUL: De unde?

MANOLE: În scurgerea zădarnică a vremii ni s-a irosit tinerețea, dar trăim în lumea harului, unde îndelungă răbdare se cere. Ne-am îndoit până acum trupurile, ne-am întins și ne-am zbatut în soare, dar n-am ajuns încă la marginea puterii noastre. Din aiurare și din trupuri slăbite și mai mult se poate storce. Martori vom fi noi toți — biserica se va-nălța!

ÎNTAIUL (*cu glas stins*): Ce mai putem face pentru ea?

AL DOILEA: Ce-a mai rămas neimplinit?

AL ȘAPTELEA: Dacă crezi, mergem pe jos la râul Iordanului, să ne scăldăm curățindu-ne în el de tot râul lumesc.

AL NOUĂLEA: Puși alături de viața ta, am voit să te slujim cum se cuvine. Rana pământului în fiecare noapte mai tare se deschide. Ce leac știi, meștere, pentru ea?

MANOLE (*se luptă cu sine, nu găsește cuvântul*): Aș vrea... aș vrea... să vă... cer... Nici o deosebire nu e între noi... vouă și mie, aș vrea să vă cer... vouă și mie deopotrivă. Oh, e așa de greu... dar altfel pacea niciodată n-o mai găsim... Ridicați-vă ochii... singur nu știu isonul să știu poruncii de dincolo — ce prin mine vi se vestește.

AL ȘAPTELEA: Smulge din tine, meștere, cuvântul, smulge-l! Cuvântul așteptat care zdrobește și-nalță.

MANOLE: O invoială și-un jurământ va fi!

ÎNTAIUL: Să ne legăm pentru totdeauna viețile?

AL DOILEA: Să intrăm în robie și mai grea?

AL TREILEA: Să săvârșim vreo faptă prin care ne pierdem sufletele?

MANOLE: Dacă numai unul din noi ar săvârși-o, ar fi păcat de moarte, cum însă prin noi toți se va face, va fi o

jertfă dătătoare de viață. Învoiala ni se va ierta și jurământul nu ne va arde.

AL TREILEA: Poate e așa de greu lucrul ce vrei să ni-l ceri, că nu găsești cuvântul. Scrie-l, meștere, aci în țărână, cu toiagul, și noi îl vom citi în tăcere și dacă se poate îl vom împlini.

AL ȘAPTELEA: Numai să nu mai întârziem, poticniți aici în groaznică zădărnicie!!

MANOLE (*se luptă lăuntric, în sfârșit, începe cu un glas ireal*): Dacă aș avea glas de inger, aș cânta vestinduvă. Dar glasul meu e glas de diavol, tulbure și răgușit, răsună ca o trâmbiță rea. De ce nu am glas de inger pentru ca vorbele mele abia icnite, să pară un cântec? De ce nu am pene înalte de inger pentru ca tot ce vi se cere prin mine să vi se pară un basm? O viață de om ni se cere. Aș vrea să ni se pară dar ușor și nu jertfă de sânge. Frați zidari, stau cumplit în mijlocul vostru, mă priviți cu ochi care nu mai clipesc, și mă ascultați cu urechi care n-o să mai adoarmă. Și dintr-o dată înțelegeți tot, sau ghiciți tot. O viață scumpă de om se va clădi în zid, jertfa va fi o soție care încă n-a născut, soră sau fiică. Frați intru suferință, pentru cine e mai greu? Pentru cel ce vestește acestea sau pentru cei ce ascultă? Soția unuia din noi va trebui să fie jertfa, soră sau fiică. Soție care încă n-a născut, soră curată, fiică luminată.

AL PATRULEA (*aiurând*): Soție unuia din noi?

AL CINCILEA: Soră să fie? Fiică luminată?

TOȚI (*Cască ochii spre Manole, pierduți.*)

MANOLE: Pentru înfăptuirea gândului, unul va trebui să sângereze amar. Din al cui pământ se va smulge spicul curat, înainte nici unul nu știm. Inima noastră se închină lângă curatul spic. E al tău, e al lui, sau al meu?

Fiți tari, închideți ochii, nu mai priviți în jur, apărați-vă de orice gând șovăitor și rugați-vă!

ÎNȚAIUL (*cu disperare*): Manole!

MANOLE: Stăruim ca niște stane în acest sângeros răsărit. Ție gura ți se strânge, ție fruntea ți se întunecă, ție mâna ți se zbate în neștire, vădind în toți neliniște și cutremur. Dar alt ce ne rămâne, când nici o ieșire nu este? Să ne pătrundem de gândul că prin ițele vrerilor noastre o altă vrere cu mult mai mare se țese, singură, trudnică, puternică și neînțeleasă. Descordați-vă strunele sufletelor mahnite și nu vă împotriviți. Să înfrângem încă o dată slăbiciunea cărnii în acest țarc al lumii fără scăpare. Tu, pe care te-am chemat cu nume de ducător de veste, tu, Ioan, nu clătina din cap! — tu, Simion, tu, Gheorghe, tu, Petru și toți ceilalți, fiți tari, acum o dată mai mult ca oricând! Amintiți-vă lunga suferință și nu o lungiți fără rost. Vom rămânea ce-am fost: prieteni și frați. Ochiul din triumghiul de sus ne vede deopotrivă de buni, jertfa noastră nu va fi decât slăvirea lui!

ÎNȚAIUL: Da, ochiul din triumghiul de sus — ne vede, și mielul din potir. Dacă așa este voia mielului, să trecem la faptă.

TOȚI (*înfrângându-și o împotrivire lăuntrică, repede unul după altul*): Purcedem spre necunoscut, deznădejdea noastră sfârșește în sânge.

ÎNȚAIUL: Altă scăpare nu este.

ALTUL: Să rupem trup din trupul nostru? De unde luăm beția pentru a uita?

ALTUL: O, o, o.

ALTUL: Va sta dreaptă la moarte și sărutat. Aleasa care va fi? Va sta ca spicul la secerat.

ALTUL: Ușile, ușile.

ALTUL: Scapă-ne.

MANOLE: Nu e timp de pierdut.

ÎNTĂIUL: Să trecem la faptă.

TOȚI (*incet, copleșiți, cu înfricoșare*): Să trecem.

MANOLE (*s-apropie de Întăiul*): Dacă tu ești cel ales, iată pecetea gurii mele pe fruntea ta. Dacă eu sunt cel ales, atunci opriți-mă să mai văd ceva, și îngrijiți-vă voi de clădirea femeiescului spic! Dar să nu mai vorbim de alegere, căci acelaia i se va lua, care mai tare va iubi, și de iubit iubim toți deopotrivă. Aici începe grija mielului din potir.

AL TREILEA: Să aruncăm sorți.

AL PATRULEA: Nu sorți.

AL CINCILEA: Ar fi neomenesc.

MANOLE: Să nu cântărim noi, ce numai în ceruri se poate cântări. Intrăm în jurământ cu un nenoroc deopotrivă împărțit între noi toți.

AL NOUĂLEA: Să se hotărască la jertfă singur unul din noi.

AL TREILEA: Ar fi lucru drăcesc.

AL DOILEA: Atunci ce facem?

ÎNTĂIUL: Acea să fie care întâi va veni, bărbat să-și vadă, frate să-și vadă, tată să-și vadă.

TOȚI: Amin.

(Și-apleacă toți capetele în jurul lui Manole, și privesc în gol mult timp, fără mișcare. Printre nori soarele trimite lumină. O umbră mare, bine hotărnicită, cade între ei.)

MANOLE: Un semn, fraților. Un semn. În aminul nostru s-a amestecat un semn.

ÎNTĂIUL: O umbră a căzut între noi ca o pasăre uriașă.

MANOLE: Biserica nu e ridicată, dar umbra ei și cade pe nisip.

ALTUL: E umbră de nor.

ALTUL: N-ar sta locului precum stă. Umbra e de copac sau de munte.

MANOLE: N-ar fi rotundă. E umbra viitoareii biserici.
(Începe să tragă cu toiagul o dungă, însemnând marginea umbrei.)

TOTI: Umbra?

MANOLE: Nu e munte, nu e copac, nu e nor. E umbra turlei de la mijloc.

TOTI (privind, se așază în semicerc pe marginea umbrei, unul lângă altul. Exclamă cu o nădejde de neînvins): Biserica!

(Dintre nori cade pe capetele lor un mănunchi de raze, un clopot se aude în văzduh.)

AL ȘASELEA (se întoarce frânt, cade în genunchi între ei la picioarele lui Manole): Meștere — nu pot pleca. Biserica ta — nu o pot uita.

MANOLE (Vrea să spună ceva, nu poate, înghite cuvântul, îl mângâie pe cap.)

ÎNTĂIUL: Meștere, ce clopot de cleștar s-aude? Și pentru cine cântă ca niciodată?

UNUL (cu glas ireal): Pentru soție, care încă n-a născut, pentru soră curată sau fiică luminată

care întâi va veni
bărbat să-și vadă
frate să-și vadă
tată să-și vadă.

ACTUL AL TREILEA

Aceleași ruini. Dar un zid ridicat în temelie: locul pentru jertfă. Dimineată. Zidarii sunt în așteptarea celei dintâi care va veni. Fețele lor sunt trase, palide, slăbite. Mult timp tăcere. Numai câte un tușit s-aude. Fiecare pe câte o piatră.

SCENA I

CEI NOUĂ ZIDARI

ÎNTÂIUL: Una e acum pe drum, care va fi? Când o frunză se mișcă, tresar: cine e?

AL DOILEA: Poate mai multe dintr-o dată sunt pe drum. Dacă sosesc două deodată, pe care o alegem?

AL TREILEA: O creangă se mișcă. Sângele se scurge în glas. Cine e?

AL ȘAPTELEA (*încet de tot*): Toacă depărtată e, nu e pas.

AL NOUĂLEA: Una sau zece sunt poate — pe drum.

AL ȘASELEA: Nu — una sau zece, ci una sau nouă.

AL CINCILEA: Nu, nu. Nici azi cea așteptată nu-și va face pașii mărunți peste punte. Cu ochiul tulbure de neodihnă a treia oară soarele iese din munte.

AL ȘAPTELEA: Ne topim sub cetina grea și albastră. Feștila așteptării arde în ceara noastră.

AL TREILEA: Ce lungă așteptare!

Din toate părțile a fost ca un lătrat venit de departe din afunzimi de leat. Toată noaptea cu ochii deschiși am stat. Nici un cuvânt n-am schimbat.

AL ȘASELEA: Trei zile ca trei ani ne-am pândit unul pe altul. Stai, ce faci? Nu te mișcă! Jurământul ne-a

istovit între bolovani. Fiecare a crezut că poate să înșele pe 'Naltul.

AL PATRULEA: Jurământul încă nu l-am călcat.

AL ȘASELEA: Meșterul unde-i? Vrăjitorul în muțenie stă tot de-o parte. Ha! Credeți în adevăr că și el mai așteaptă? Stă el oare între noi ca o lumină dreaptă? Sau trimite în vale semne de moarte?

AL TREILEA: Taci, limbă blestemată, taci.

AL OPTULEA: Mergi și privește.

AL PATRULEA: Jurământul în loc să ne facă asemenea înaltelor slugi înaripate, ne-a făcut mai curând asemenea spurcăciunilor fără de nume. Eu aici — fiere, tu dincolo — pizmă. Eu fără încredere, tu veninos. Ne uităm unul la altul cu ochi pieziși. Privirile ni s-au ascuns verzi sub strășina frunții. Ne hărțuim urât și facem poiata din altarul lui Hristos.

AL ȘASELEA (*cu furie*): Manole unde-a fost toată noaptea? De ce nu l-ați păzit?

AL OPTULEA: În picioare a stat în lună lângă zid și privea. Ce alt era să facă?

AL ȘASELEA: De unde știi?

AL TREILEA (*către Al șaselea*): Taci, afurisitule, taci.

AL CINCILEA: Oh, sfada aceasta de valuri oarbe nu mai sfârșește.

ÎNTĂIUL: Un vânt negru a suflat prin păduri pe la al treilea cântat.

AL NOUĂLEA: Ne-a topit carnea din obraji.

AL CINCILEA: Vânt purces în țara românească va duce ciumă între mame și frați.

AL DOILEA: Ca o buhă pururea trează eu am văzut... biserica lui Manole aieva, aici, în fața noastră. Și se făcea că din pădure au ieșit multe feluri de sălbăticiuni, tot

perechi, mari și mici, au intrat în biserică și s-au închinat în genunchi. Când au ieșit, toate dobitoacele aveau încă praf pe genunchi. Și s-au scuturat, dar praful nu se ducea. Și eu cred că toate urmașele ce vor naște din ele, vor purta această pată pe genunchi.

AL PATRULEA: Și eu am văzut biserică. Din păduri, de pe sub pietre și ferigi, copii mici și fără de oase s-au apropiat în cete multe de biserică. Copii moi ca melcii, copii care au ieșit fără de oase din stratul mumelor. Și copiii au început să mănânce var din zid, au căpătat oase sănătoase, și s-au întărit ca pomii tineri.

AL SASELEA: Neghiobilor, făureala noastră stă ascunsă în găoacea viitorului. Scoateți-vă gândul din cap. Nu noi vom lega soarele de țara noastră. Gândiți-vă mai bine că în vremea asta Manole stă la pândă ca să facă pentru soția lui drumul întors. Jurământul devine cursă. Grozavă invoială făcurăți, năpăstuiților. De eram între voi, nu ați fi sărit așa de nechibzuți în fărâdelege. Mie mi s-au deschis ochii. Eu n-am nimic de jertfit.

AL ȘAPTELEA: Răspunzi jurământului cu trei capete.

AL SASELEA: Gâlca grumazului nu-și găsește astâmpăr. Cine nu simte nodul în gât? Un nod care nu vrea să alunece! M-am întors și am inghițit jurământul ca și voi. Eu nu știu care va fi aceea ce întâi va veni, și nici voi nu știți... dar atât puteți să ghiciți de pe acum că a meșterului nu va fi.

AL CINCILEA: O fi aceea pe care Dumnezeu o va voi.

AL SASELEA: Iată — eu o văd venind.

TOȚI (*sar cu spaimă*): Unde e? Cine e?

AL SASELEA: Piept, liniștește-te, față, nu te-nroși. Încă nu e nimenea. Cu frumusețea încă neajunsă în amiaza vârstei, în legănare dulce și-n grozavă neștire — o văd

venind așa în închipuire... Oricare ar fi... soție iubită... soră curată... fiică luminată... o văd apropiindu-se tru-pească adiere prin iarba înaltă... Care dintre voi se va atinge de ea?

AL DOILEA: Eu nu.

INTĂIUL: Nici eu.

AL ȘAPTELEA: Nici eu.

AL ȘASELEA: Atunci care?

AL OPTULEA: Nici unul.

AL ȘASELEA: Și jurământul? Of, of. Firește. acum așa răspundeți, căci suntem cu toții în așteptare, și nehotărârea clipei slăbește pofta de faptă. Dar mai târziu când desculță și nevinovată jertfa va apărea din valul de iarbă, nouă vor sări dintr-o dată cu jind și chiot mut.

AL OPTULEA: A cui va fi?

AL ȘASELEA: A lui Manole nu. Al unuia din noi de bună seamă.

TOȚI (*ca într-o panică, urlă*): Manole!

AL ȘASELEA: Astă-noapte. cel puțin o dată, fiecare din noi a călcat jurământul. N-am ceară în urechi, nici sfânta Vineri nu m-a orbit fiindcă i-am văzut țâțele uscate. Toată noaptea v-am pândit. Pe tine, frate, te-am auzit rugându-te: Doamne, soției plecate scoate-i în cale șerpia pădurii, să se sperie de târătoarele galbene și să se întoarcă acasă. Pe tine te-am auzit zicând: Doamne, umflă cu inșpumegare pârâul, să se facă Argeș mare, să nu poată sora să treacă. Pe tine tot așa: Pune, Doamne, arătare cu spadă de foc în ușa grajdului să nu-mi vie fata cu ulciorul de lapte. Iar tu ai murmurat la întâiul cântat: Oprește-mi nevasta și aține-i drumul, prefăcându-te în fulger sau muscă rea, Doamne. În răscoala patimei toți ne-am rugat,

și fiecare din noi a încercat să schimbe mersul pecetluit cu jurământ al întâmplărilor. De asemenea eu zis-am: nu mi-o lua, Doamne, că e mai frumoasă decât a tâlharilor de lângă mine. Dacă o fi purces să mă înveselească, mai bine ia-i lumina pentru totdeauna, poteca să n-o mai găsească.

ÎNȚAIUL (*către Al șaselea*): Mai bine era să nu te mai fi întors, că tu ai adus duhul rău între noi.

AL DOILEA: Suflarea neagră tot din pricina ta ne-a amestit toată noaptea.

AL ȘASELEA: O, o, o! Soție care încă n-a născut. Soră curată. Fiică luminată. A cui va fi! Numai a lui Manole nu. Jurământul a fost cursă.

TOȚI (*în panică*): Manole!

UNUL: Unde stă?

ALTUL: Să stea cu noi.

ALTUL: Să vie aici.

(*Pauză scurtă, toți răsuflă adânc.*)

AL OPTULEA: Mi s-a tras carnea din obraz. Nu, nu, nu mai pot!

AL ȘAPTELEA: Încheieturile mă dor ca de apă cu zaiu. Mădularele nu se mai simt. Unde mi s-a scurs sângele din trup?

AL ȘASELEA (*cu răutate*): Ha! Pe Argeș în jos, pe un mal frumos.

AL NOUĂLEA (*cu un vaier*): Soră curată...

AL CINCILEA: Fiică luminată...

AL ȘAPTELEA: Faceți ceva cu mine, că eu nu mai îndur așteptarea.

AL ȘASELEA: Smulge-ți părul! Sfarmă-ți capul de copaci!

SCENA II

MANOLE și ceilalți

MANOLE (*vine încet, de după ruini, obosit*): M-ați strigat? V-am auzit certându-vă — sau numai mi s-a părut?

AL ȘASELEA: Nu vreau să mă numești rău, Meștere, și bănuitor. Când tu apari, ei tac. Nu știu cum se face că veșnic eu trebuie să-mi deschid gura pentru nemulțumirea lor. Dacă ar fi mai îndrăzneți, ei ți-ar spune acum ce fiecare gândește: că legământul făcut e nedrept. Folosesc deci prilejul chemării lor pentru a-ți cere o deslușire.

MANOLE: Câte n-aș vrea eu singur să-mi lămuresc din toate câte în jurul nostru se petrec. Vă este îngăduită orice întrebare.

AL ȘASELEA: Manole, de când te muncești cu gândul jertfei?

MANOLE: Nu iau măsuri fără de lungă chibzuire. Vedeți și în asta un rău? Nu voi tăgădui că jurământul l-am cumpănit îndelung, mult înainte de a vi-l cere.

AL ȘASELEA: Nu-i așa? Zidari, eu ce vă spuneam? Gura păcătosului adevăr grăiește. Zidari, el a știut dinainte, prin urmare în jurământul cu care punem totul în joc, n-am intrat cu aceeași puțință de noroc.

(Murmur între zidari.)

MANOLE: Asemenea grea hotărâre trebuia luată nu-mai după lungă chibzuire. Puteți să mă bănuți de îngrijorare, dar nu de violenție.

TOTI (*sar la el*): Soția ta știe că nu trebuie să vie.

AL ȘASELEA: Ai făcut jurământul, dar ai ascuns jertfa.

Unde îl e femeia cu cărpă galbenă și pleioneu subțiri? A început dintr-o dată să mai vie să și vadă ziditorul de blănci? Sta în pridvor și așteaptă nepăsătoare trecerea furtunilor de nicl, a marelui furtună de pe mormântul Doamnelor?!

MAI MULTE: Jurământul e desfăcut!

AL. CINCILEA: În noi a fost adevăr, în tine minciună!

AL. ȘAPTELEA: Un nod care singur s-a dezlegat, cuvântul dat e fără preț și fără urmărire!

AL. OPTULEA: Al vult să ne prinzi în cursă ucligașă,

MANOLE (cu resemnare): De la o vreme, cu o tulburare și largă apă ne desparte, și totuși v-am ținut pâinea de pe un țărnu pe celalalt țărnu — și pâinea v-am dat o nicle mai uscată, nicle mai grea de neclina. Am împărțit cu voi cortul. Am împărțit cu voi focul, care ne a încălzit și tot așa jurământul care ne a înghețat. Aș fi putut să vă înșel? Poate. Dar nu tot așa de ușor poți să înșeli pe Cel de-Sua, care uitându-se prin noi cu prin ferestre deschise, toate le știe. Iar jurământul acesta n-a fost făcut pentru noi, el pentru El.

TOȚI (cu strigăte): Minciună! Minciună!

UNUL: Nimic nu mai credem.

AL. ȘASELEA: Prin legământ ne-am hotărât pentru pierdere, dar la câștig n-am gândit. Pierderea am vedea-o, dar dobânda nu.

MANOLE: Înăptuirea nr. fi câștig prin ea însăși.

ALTUL: Ne ai lăptit să facem moarte!

ALTUL: Pentru zidurile tale.

AL. OPTULEA: De trei zile capul mi se învârtă nebun. Care va fi? Am isădit numărul stelelor din gănușă de aur: care va fi? O, cât am suferit vântejul nehotărârii, și totuși m-am învins. Și așa și el, și el, așa toți, pentru că acum să aflăm că tu ai stat între noi umbră nedreaptă!

MANOLE: Ce vrei? Să strig tare spre miazăzi: Doanne, ndu-o?!!

AL ŞASELEA: Şi dacă ai striga, tot nu te-am crede.

TOTI: Nu te-am crede!

UNUL: Jurământul tău a fost minciună.

TOTI: Minciună!

MAI MULȚI: Ne-ai ispitit să facem moarte!

ALȚII: Moarte!

ALȚII: Să ucidem iubire!

UNUL: Pentru zidurile tale!

ALTUL: Pe care nici dracul nici cerul nu le vrea!

UNUL (*Scuipă la picioarele lui Manole.*)

TOTI (*scuipă la fel*): Cum ne-ai dorit-o așa să ți se întâmple... Cum ne ai înșelat, așa să fii înșelat.

AL ŞASELEA: În sfârșit, putem pleca!

(Mira se apropie, din fund.)

SCENA III

Aciași, MIRA

AL ŞASELEA (*o vede*): Vine... la bătaie de-o sulită... o cărpă galbenă. Vine femeie din miazăzi...

(Pe fețele celor nouă — uluire.)

Frați zidari... Nu, eu nu! Manole!

MIRA (*sosește, răsuflă grăbit, cu un surâs speriat*):

Bună dimineată — nouă ucigași. Și cu Manole zece...

CEI NOUĂ (*Și apleacă frunțile.*)

MANOLE (*O privește întemnit și nu mai gândește.*)

MIRA: Bună dimineată, voinicilor, nu-mi răspundeți nici unul?

(Se duce la al treilea, fostul călugăr, și l apucă ușor de barbă.)

Nici tu nu-mi răspunzi?

(Nedumerită, privește spre toți, îi înfruntă mai mult întrebător decât din convingere.)

V-am adus vin, să vă lumineze pe dinăuntru... Bărbaților negri, sălbaticilor! Luați și beți. Și pâine albă v-am adus să vă abat înspre gânduri mai bune. De ce nu răspundeți? — Așadar totul e adevărat? Vă este cugetul încărcat și stați în rușinare. Unde-i omul pe care l-ați prins? Am venit să fiu mărturie acestei întâmplări neomeneste. Se pare că starețul Bogumil n-a mințit. Nu-mi răspundeți? Altădată venind, bucuria nu era numai a Meșterului, ci și a voastră. Ochi de sfinți aveati, și-acum fețe de ucigași. Numai barba vă lipsește, sângeroasă, din mâini păcatoase. Starețul mi-a spus credința ce umblă printre oameni, îndemnul lui și hotărârea voastră, dar totul e așa de neomenesc că nu e cu puțință... De ce tăceți? Nici unul încă nu m-a privit în ochi. N-am crezut — și totuși am venit să împiedic asemenea faptă!

MANOLE *(Care-și strânsese numai brațele de coaste, și le lasă să cadă neputincios.)*

MIRA *(către Manole)*: Meștere, rău ai fost sfătuit. Vrei să schimbi pravili scrise cu fulger — ca să izbutești în meșteșug? Nu-ți poate fi spre bucurie că sunt aici... o nouă pîedică în planurile voastre, — dar crezi că poruncile de dincolo au devenit de prisos din pricina prăbușirilor de-aici?

(Către zidari.)

Și voi? Nu m-ați așteptat. Ce fețe aveți! Parcă ați ieșit din groapă. Tu ești pescarul? Tu ești ciobanul? Tu ești călugărul?

AL TREILEA (*Apleacă fruntea.*)

MIRA: Unde ți-e lucirea din ochi?

(*Către toți.*)

Tot a pierit din oasele voastre: carne, lumină, suflet și voinicie... Nu așa... Tristețea e păcat. Încruntarea de asemenea, așa nu-mi place să vă văd.

(*Apucă pe unul de bărbie și îi îndreaptă capul.*)

Înaltă capul ăsta greu... Și tu! Gurile sunt strâmbe și nu mai au puterea să rădă... Altădată se lucra aici cu zumzet ca într-un stup... Fără rost, dar se lucra. Acum sunteți albine amenințătoare într-un stup mort... Gândul morții a schimbat sângele vostru în venin. În adevăr, oameni și creștini, v-ați putut gândi? Astăzi când toată lumea e creștină, ați voit cu tot dinadinsul să... Astăzi când nu mai este păgân, și până și copacii și dobitoacele sunt creștine? Și adică ce fel? V-ați gândit să prindeți vreun biet rătăcit prin păduri și să-l clădiți în zid?! Au cum? Să mergeți în munte și să furați din turmă vreun cioban neștiut și să-l zidăriți între cărămizi? Așa răi cum sunteți, ați fi fost poate în stare să ispitiți între voi vreo băciță trecătoare, și în loc s-o iubiți — s-o închideți sub piatră și var?! Copii sălbatici și fără de veselie, copii bătrâni și încruntați... Ei, nu!

(*Către unul.*)

Ridică și tu fruntea asta de plumb!

TOTI (*Rămân neclintiți, cu fețe de morți.*)

MIRA (*se uită la ei, șăgălnicia ei speriată se schimbă în fior, cu un țipăt*): Meștere!

MANOLE (*mare și sinistru, s-azvârle între ei, răstoarnă în mișcare vreo trei zidari, ceilalți se dau înapoi, în cerc.*)

*după obiceiul lupilor. El își prinde soția de mână și urea
o smulge dintre ei): Mira!*

MIRA: Acum știu tot.

MANOLE: Nu știi încă nimic.

MIRA: El singur e de vină: duhul care la toate relele
impinge, starețul Bogumil!! Mi-a spus că aici trebuie să
se facă moarte de om, că biserica nu se va înălța până
când nu se va zidi în ea viață de om. Făcea spume la gură
starețul și bolborosea... Și eu am stat la gânduri și n-am
crezut... Dar o neliniște m-a cuprins — și iată am venit
să vă opresc... Din tăcerea voastră am înțeles că e
adevărat... Meștere, aici vreți să jertfiți un om între zi-
duri... El v-a îndemnat la rău. E o crudă nebunie... Acum
știu, nici o inoială nu mai este... Voi rămânea aici și n-am
să îngădui stingerea omului, că omul nu-i o lumânare de
stins cu două degete muiate în apa spurcată a gurii...

MANOLE (*strigă sfâșietor*): Mira, nu, nu, nu! Nu se
poate. Mira! De ce?

MIRA: Ce e, Meștere?

MANOLE: Mira, nu se poate!... Vreau să fie numai vis
rău... Vreau să mă trezesc. Mira, cine te-a chemat?

MIRA: Nimenea nu m-a chemat. Nimenea nu m-a oprit.
Am venit!

MANOLE: Mira — pleacă.

TOTI ZIDARII (*Îl ținutiesc cu privirile și fac un pas
incercuindu-i.*)

MANOLE (*se încrunță cu ură*): În lături, tâlharilor!!

ZIDARII (*Îl privesc lung, nu se mișcă.*)

AL ȘASELEA: Un jurământ s-a făcut între noi.

MANOLE (*ca sugrumat*): Da, un jurământ — Mira,
rămâi.

MIRA: Rămân, firește că rămân, de aceea am venit ca
să stau... Dar nu știu, astăzi mă priviți așa de ciudat...

Parcă Dumnezeu s-a întors acum cu spatele către noi și stăm în umbra lui. Și nu mai știm ce este, și nu mai știm încotro. O schimbare s-a petrecut... Uite, fețele voastre! E o întrebare și o spaimă în toți... Între tine și ei s-a sălășluit gândul morții...

MANOLE (*istovit*): Da, Mira, între noi s-a sălășluit gândul. Și poate nu mai stăm în fața lui Dumnezeu, ci în umbra lui. Și nu mai știm ce e. Și am pierdut orice rost și nu mai știm încotro. Pleacă, Mira. Lasă-ne să ne sfășiem singuri aici.

ZIDARII (*Fac iarăși un pas încercuindu-i.*)

MANOLE: Nu, Mira, acum să rămâi, acum să nu mai pleci. Ziua nor nemîșcat, noaptea sul de foc — un jurământ stă veșnic văzut.

MIRA: Meștere, luminează-ți fruntea. Și voi, zidari, de asemenea. N-am venit să vă văd innorați. Am urcat să văd suflete bune. Primăvara până sus în plai a ajuns, lângă voi nu s-a oprit? Meștere, ce te-a orbit că nu mai vezi? — Cine a jurat?

(*Se apropie de Întăiul.*)

Și tu, ciobănașule? Și tu ai jurat? În loc să fii vesel. În loc să umbli prin păduri fără griji. Cazi în rătăcirii.

ÎNȚAIUL (*Apleacă fruntea.*)

MIRA: Te dezleg de jurământ. Pe toți vă dezleg. Sau vă inchipuiți că e lucru ușor să —?

(*Către Al treilea.*)

Și tu ai jurat?

AL TREILEA (*Apleacă fruntea.*)

MIRA: Ei, asta-i. Poate v-a vrăjit cineva de v-ați pierdut cugetul. Sunteți deocheați de vânt sau de pădure. V-a scuipat fiară călătoare.

MANOLE: Vantul sunt eu. Fiara călătoare a ieșit din visul bisericii.

MIRA: Manole, viață de om în ziduri nu veți clădi. Voi da de veste în vale să nu se apropie nimenea de voi că sunteți porniți spre ucidere. În felul acesta slava bisericii nu o vreau. Manole, mă voi ruga de tine trei zile — să vii acasă. Cu brațele te voi incinge: să lași biserica. Astăzi și încă puțină vreme să te mulțumești cu mine, că mai târziu răbdarea totul învinge.

ZIDARII (*Se apropie încă un pas.*)

MANOLE: Înapoi, tâlharilor!

(*Se reculege.*)

Un jurământ ne-a-nțepenit aici pentru totdeauna. Și privești în sus, înălțimea cu nici un răspuns nu se îndură. Și te uiți în jos: fără scăpare, împresurați de soartă și ură.

MIRA: Nu — nu —! Meștere, ce te-a orbit că nu mă mai vezi?

Ce te-a asurzit că nu mă mai auzi? Manole, ai mai văzut minuni înălțate pe moarte? Între noi toți un gol s-a căscat — și întru mare amenințare ne-am pironit locului. De ce taci? De ce tăceți? Unde vă uitați? La ce priviți?

TOȚI (*Tac.*)

MIRA: Manole, din răsufierea ta lungă ghicesc adâncimea durerii și puterea cu care te stăpânești. Ai sugrumat în tine — glas ridicat din inimă, și într-o clipă de deznădejde ați voit să încercați, ce nimenea n-a mai încercat. Vreți să faceți negru din ce-i alb? Vreți să tociți tablele de pe munte? Vreți să înăbușiți poruncile ce ni le cântă tot sângele din trup? Nu, nu se poate! Cine v-a înnebunit? De ce nu-mi vorbiți? Uite, vreau, răspundeți-mi că v-ați redobândit cealaltă hotărâre, și atunci vă iert!

AL ȘASELEA: Un om sau biserica? Ce e mai mult?

Omul e ceea ce suntem, bun sau netrebnic, fiecare — lăcașul e ceea ce unuia singur îi e dat să înfăptuiască pătruns de cea mai înaltă taină cerească!

MIRA: Cine a luat holărărea? Tu, Manole? Dacă ești tu --

(Se întoarce către zidari.)

Dacă e el, voi sunteți nouă, și-l puteți opri. Așa cum stați acum, zid în jurul nostru — îl puteți împiedica!

(Așteaptă puțin.)

AL ȘASELEA: Un jurământ s-a făcut.

MIRA: Manole, ei sunt — ei vor, — tu ești singur, dar tu ai puterea cuvântului. Înmoaie-le cruzimea și întoarce-le drumul, înduplecă-le îndârjirea și zădărnicește-le ținta... Sau poate...

(Cu spaimă, duce mâna la gură.)

Sau poate ați și clădit pe cineva în zidul de aci?

(Strigă.)

Meștere, sloboziți-l...

(Vrea să meargă la zid.)

MANOLE *(o ține)*: Nu, Mira, nu!

MIRA: Mi s-a părut un vaier din zid —

(Strigă.)

Meșterel! Poate-ați prins pe cineva și l-ați legat în pivniță. Lăsați-mă! Cine e?

Vreun cioban a fost. Cine e?

Vreun călugăr a fost. Cine e?

Vreo femeie în trecere ați răpit. Glasul s-a auzit. Manole, izbăvind fînța închisă, pe mine mă izbăvești. Cărămida o strânge peste piept și nu mai găsește aer. Ochiul vostru nu s-a înfricoșat? Lăsați-mă să-i deschid.

Ea a plecat poate să ducă vreo veste și voi ați silit-o să intre în zid.

MANOLE: Mira — nimenea nu e închis.

MIRA: Atunci ce e ? Ce umbră s-a coborât peste noi ? Cine a îndrăcit privirile ? Ce plumb s-a strâns în jurul picioarelor ? Ce vrăjmășie întunecată și împotriva cui a încheșat lanțul lor — pe care nimenea nu-l poate sparge ? Manole, tu ești astăzi cum niciodată n-ai fost. Ce duh greu stăruie între noi că nu putem întinde mâini de lumină unul spre altul ?

MANOLE (*se sufocă*): Vorbiți — voi.

UNUL: Tu să vorbești, că a ta a fost patima de a clădi.

MIRA (*nespus de rugător*): Manole...

MANOLE: N-am prins pe nimenea. A mea a fost patima, eu am fost al patimei, eu am fost. Nu, n-am prins pe nimenea. Vai nouă, Mira, biserica s-a tot prăbușit — cu cât se prăbușea — patima creștea. Eu nu știam. Cineva ne-a încercat. Acum e totul... dă-mi mâinile tale, Mira.

(*Îi ridică mâinile și-și îngroapă fața în ele, se scutură.*)

MIRA (*îl mângâie pe cap*): Meșterul meu. Păr negru. Cap fierbinte.

AL ȘASELEA: Cu amin și cu capete plecate, un cuvânt ne-am dat toți aici. Așteptarea și suferința pe toți ne-a secat. Cărtind am greșit, dar tu ne ierți, că totul e de înțeles. Greu e pentru tine, Meștere, dar nici pentru noi nu e mai ușor.

MANOLE (*ridică fruntea, se uită nesigur în jur*): Frați zidari, luați piatra cea mai grea, loviți-mă, aici, în creștet, nu pot. Despicați-mi țeasta asta osândită să rămână pământ sterp.

AL ȘASELEA: Cuvânt lui Vodă am dat. Și-un legământ am făcut sub privirile Ziditorului.

MANOLE (*se ridică enorm spre ei*): Privirile lui crezutu-le-am scut! În lăturil

(*Nici unul nu se mișcă.*)

MANOLE (*slăbește*): Mira, slăbesc din toate încheieturile!

MIRA: Unde-i omul pe care l-ați prins? Lăsați-mă. Vreau să-l văd.

ZIDARII (*S-adună, fac zid în jurul ei.*)

MIRA: Meștere, deschide-mi drum. Slugile tale nu sunt în toane azi. — Pe bătrân l-ați prins, pe Găman. De când a plecat cu voi în noaptea ceea târzie, el nu s-a mai întors. Unde-i Găman?

MANOLE: Nu, — aicea nu e nimenea prins.

MIRA: Pe bătrân l-ați clădit. Ce înseamnă sudoarea de pe fruntea voastră? Pe Găman l-ați zidit...

MANOLE: Găman nu e aici.

MIRA: Am auzit vaier în zid. Acum nu mi s-a mai părut. Am auzit vaierul.

MANOLE: Nici un vaier n-ai putut s-auzi Mira, fiindcă... totul e numai... liniștește-te, Mira. Tu ai venit să scapi un om de la moarte... astfel sufletul tău se vedește cel mai curat. Te potrivești în ceruri și te-ai rătăcit între noi, oameni de glumă rea. Mira, ce să-ți mai spun? De-atâtea ori ai fost căprioara neagră când sulai drumul la noi. De-atâtea ori ai fost izvor de munte, când coborai de la noi. Acum ești aici încă o dată: nici căprioară, nici izvor, ci altar. Altar viu între blestemul ce ne-a prigonit, și jurământul cu care l-am învins.

MIRA (*cu o rază de înseninare*): Manole, nu prea înțeleg ce vorbești. Totul e numai o glumă și ați învins blestemul?

MANOLE: Întreabă zidarii și atunci facă-se voia lor.
ZIDARII (*sentențios*): Blestemul e biruit!

MANOLE (*și-adună puterile pentru ultima încercare, apoi cu înșeninare neomenească*): Cumpăna voastră nu se mai clatină. Limba stă neclintită. Numai stânga cântarului meu cade-n prăpastie fără fund. Încă o dată a hotărât nenorocul.

Privește zidurile, Mira. Aceste ziduri crescute nu se vor mai prăbuși. În câteva zile și nopți biserica va fi întreagă și va străluci între munți, împrăștiind din coperișe soare pentru toți muritorii.

MIRA (*cu bucurie*): Așa -- Manole, înșeninează-te, Manole.

Zidurile nu mai cad? În adevăr zidurile nu mai cad?

MANOLE (*pierdut*): Nu, zidurile nu mai cad.

MIRA: Manole, biserica e primită?

MANOLE: Pe la Sâmpetru va străluci și clopote va avea.

MIRA: Pe la Sâmpetru? Clopote... Cel mai mic eu vreau să-l trag mai întâi. Într-o duminică mă voi sui să-l trag la întâia liturghie.

MANOLE: Tu, Mira, tu. Dar cum pe cel mare îl voi trage eu, pe cel mic nimenea nu-l va auzi.

MIRA: Vezi, tu — totdeauna ești așa — numai glasul tău să se audă. Numai tu. Totdeauna tu.

MANOLE: Al tău va fi atât de curat că numai în cer se va auzi.

MIRA: Da? Atunci cu atât mai bine. Cine-l va auzi? Îl va auzi mama care a fost, și copiii noștri care vor veni. Manole, ce bucurie. În sfârșit zidurile nu mai cad. Și n-ai clădit pe nimenea în ele?

MANOLE: Nu, Mira, nu. Știam că vii speriată, știam că vii purtând grija altor vieți. Și atunci am glumit, făcând

pe bărbații sălbatici. Povestea cu jertfa omenească — e numai așa — un joc. Un joc de albă vraja și întunecată magie, pe care-l vom face cu tine.

MIRA: Cu mine? -- Nu înțeleg. -- Cu mine?

MANOLE (cu glas ireal): Cu tine, fiindcă tu ești aici — din întâmplare. Și-apoi așa se și potrivește. Fiindcă între toți și toate tu ești cea mai pornită spre joc.

MIRA (cu oarecare nedumerire): Bine!

(Se uită cu o ochire spre soare.)

Dacă nu e prea târziu... că vreau să mă întorc înapoi încă înainte de a se face amiază...

MANOLE: Mult nu e de atunci, îți amintești, Mira, o dimineată ca asta era. Când ne-am întâlnit cu stângăcie întâi, am fost aproape numai copii și-am început în neștire să ne jucăm de-a viața. Acum tot așa ne vom juca de-a moartea. Atunci te-am culcat în iarbă, acum te voi culca în zid. Va trebui tot timpul să zâmbești, și chiar de va fi rece zidul, să te silești să glumești. Să pară în adevăr că moartea e un joc. Căci vezi, blestemul de care vorbirăm, îl învingem c-un joc.

MIRA: Biserica va sta. Manole, tu o să-ți culci capul pe trepte, și poate ai s-o iubești mai mult pe ea decât pe mine. Dar n-are a face. Eu ce va trebui astăzi să fac? Să-nchid ochii, să mă rog, să tac?

MANOLE: Nimic ce n-ar fi firesc. Doar să înduri, ce vom face cu tine.

MIRA: Mi-e îngăduit să râd tare?

MANOLE: Asta nu. Fiindcă m-ar turbura și mi-ar abate gândul în altă parte. N-ai mai ști ce trebuie să fac și mâna mi-ar tremura. Va trebui să fim cu luare-aminte, ca într-o slujbă în fațaristolului. Dacă-nchizi ochii e bine. Dacă zâmbești, de asemenea e bine.

MIRA (*ca un copil*): Am să mă joc cu voi cum doriți. — Dar aștia să nu se mai încrunte că-mi pierd orice plăcere. Parcă și sprâncenele le-au mai crescut peste uitătura piezișă.

MANOLE: Zidari, ați auzit? Încruntarea s-a sfârșit. Acum începe partea luminei. Închipuiți-vă — copii, cu treizeci de ani înapoi, închipuiți-vă în trecut, când clădeți biserici din nisip! Luați uneltele, pregătiți țărâna și tot ce e de pregătit!

ZIDARII (*Se pun în mișcare.*)

MANOLE ȘI MIRA (*Se privesc lung.*)

MIRA: Ah, cum m-am speriat. La început nu prea crezusem starețului, pe urmă am stat în nedumerire, apoi fără să-mi dau seama de ce, mă luase spaima. Și am venit într-o fugă. Nu m-am odihnit nici la stâlpul întâi de hotar, nici la al doilea. Uite cum îmi bate inima.

MANOLE (*o mângâie*): Suflet bun și înalt ești tu.

MIRA: Eu glumesc des, dar când glumesc alții cu mine, nu prea înțeleg. Poate sunt cam prostuță... Dar las că râd și eu o dată de voi.

MANOLE (*pierdut*): Da, să râzi... Să scornești odată ceva grozav, bunăoară, dar nu, gândește-te singură.

MIRA: Las'. O să fac și eu, să vă bată inima la fel. Și mai ales a starețului.

(*Copilăros.*)

Să plesnească.

MANOLE: Ochii îți sunt încă plini de neliniște. În degete îți lăcrimează inele de fier. Mira, ceasul — acesta ar trebui — să-ți fie scump, cum altul nu ți-a fost, fiindcă — fiindcă — mă vezi și te văd. — Privește soarele și tot ce se poate privi.

MIRA: Ah, și picioarele cum îmi tremură. Tot trupul îmi tremură ca o apă, și de spaima curmată, și de bucuria că nu e nimic. Altădată să nu mai glumiți cu atâta cruzime!

MANOLE: Nu, altădată — nu mai...

MIRA: De obosită abia mă mai țin.

MANOLE (*o mângâie*): Viață fără pereche ești. Trup tânăr. Sânge fără păcat. Ochii aceștia au fost făcuți să se bucure de verdeață, de lucruri mici, de ape și de furtuni. Inima a fost făcută să iubească și niciodată să tacă. Noi, oameni răi, am speriat ochii și inima.

MIRA (*îl privește cu mare și liniștită iubire*): Meștere.

ZIDARII (*Lucrează la zid.*)

MIRA (*suspină ușurată, se-ntoarce spre ei*): Ei de ce tac? Altădată erau mai firești.

MANOLE (*cu liniște neomenească*): Ieși din încălțăminte, ca să intri desculță în zid.

MIRA (*își desface opincile-sandale, sprijinindu-se cu o mână de Manole*): Unde le las? Să mi le aduci lângă zid, să le am când ies — că altfel mă dor tălpile de pietre — când calc. Va ține mult jocul?

MANOLE: Un ceas — două, sau trei.

MIRA: Numai atât?

MANOLE: Jocul e scurt. Dar lungă și fără de sfârșit minunea.

(*O prinde ușor cu brațul, și pornesc în pas liniștit spre ziduri.*)

ACTUL AL PATRULEA

Zidurile ridicate, cu un început de schele într-o parte. Zidarii lucrează repede. Manole umblă agitat. Pe locul unde în zid Mira e de tot acoperită cade un mănunchi de raze. Tot timpul zgomot de muncă și de unelte. Copii pe scări unul peste altul, își dau cărămizi. Zidarii pe schele. Manole, al treilea și întâiul zidar — jos.

SCENA I

(MANOLE, ZIDARI, COPII.)

AL ȘAPTELEA: Zvârliți tencuială pe coapse și os, să-nchidem viața în zidul de jos.

ÎNȚAIUL: Ucideți nădejde de casă și vatră. Clădiți-mi lăcaș din lumină și piatră.

AL CINCILEA: Isteți fiți ca șerpii și blânzi ca porumbul. Urmați-mi măsura. Dați sfoara și plumbul.

AL NOUĂLEA: Oblți cărămidă cu ochiul de apă. Vai, cine ne-ndrumă? Oh, nimeni nu scapă.

AL PATRULEA: Din gura de iad și-nvinsul mister — noapte și zi creștem spre cer.

AL DOILEA: Sus scânduri și bărne, zi lungă și noapte. Otravă și slavă culegem din fapte.

ALTUL: Var și cărămidă.

ALTUL: Zvârliți tencuială.

ALTUL: Sfoară și plumb.

ALTUL: Scânduri și cobile.

ALTUL: Ochiul de apă.

ALTUL: Noapte și zi.

ALTUL: Zi și noapte.

ALTUL: Mână nu se-oprește.

ALTUL: Venin și slavă!

MANOLE (*urlă, plănind peste ei un bici fantastic de lung*): Lucrați, băieți. Oh, deasupra aceleași păreri fără s-aducă vindecare, soare și ceruri mari. Sufletul a băut fapte și povești amare. Lucrați, zidari!

UNUL: Lucrați, băieți!

MANOLE: O, vaiorul! De-aici ce poartă mai deschid? Lucrați, băieți, lucrați zidari, vaiurul să înceteze în zid!!

ALTUL: Lucrați, zidari! Cine clădește biserici trăiește mult.

ALTUL: Timpul petrecut la clădirea unei biserici nu se pune-n socoteala vieții. Toată vremea petrecută aici e un adaos.

AL TREILEA ZIDAR (*fostul călugăr*): În tot raul și un bine. Începeți dincolo de naos.

AL PATRULEA: Să nu rămânem înapoi de nici o parte.

AL CINCILEA: Suntem în toiul muncii și tot mai strigați.

AL ȘAPTELEA: Ciocanele răsune până departe ca un zăngănit de luptă.

ALTUL: Nu dormiți, băieți.

MANOLE: Var și cărămidă. Fără repaos.

AL DOILEA: Noapte și zi creștem spre cer.

MANOLE: Doare lumina, sunetul doare, lumea doare. Nu e cineva să lovească trupul, să simt cel puțin o clipă durerea în altă parte?! O, ce departe suntem unul de altul, ce departe!!

Mai repede, mai repede!! zoriți, zidari! Fără odihnă, fără sete, fără foame. Să înceteze vaiurul în zid!

(*Plănește cu biciul.*)

Argeşul să se umfle cu vuiet, să se întetească şuiet prin copaci. Să nu se mai audă chinul din zid. Doamne, jocul a fost scurt, dar vaierul e lung.

(Scoate un vaier surd.)

Manole — Manole — Manole.

(Dispare-n dreapta, după ziduri.)

SCENA II

Toţi, afară de MANOLE

AL DOILEA: Meşterul nu mai găseşte odihnă. Se duce în umbră. Se-ntoarce la ziduri. Se duce. Se-ntoarce. În tănguire se duce, năuc se-ntoarce.

AL TREILEA ZIDAR: Câteodată parcă şi eu mai aud ceva în zid!

ALTUL: Oare mai trăieşte? Sau nu mai trăieşte? Ca să nu auzim, ciocanele tot mai tare — au lovit, ca să nu auzim, tot mai tare am vorbit.

ÎNTAIUL: Astfel una din alta s-au aprins întâmplările, şi femeia din miazăzi a rămas altar între blestem şi jurământ.

AL CINCILEA: Oare când a înţeles? Când a început să se zbată, era de mult închisă.

AL TREILEA ZIDAR: Lumină de care fugeau umbrele, a fost aşa de bună că nici la urmă n-a înţeles. Eu cred că a aşteptat fără tristeţe, speriată doar că jocul ţine prea mult. Şi ea nu înţelege nici acum, ci se miră din zid sau din cer că noi tot ne mai jucăm.

(Un grup de fete şi femei vine din dreapta.)

INTĂIUL: Iarăși femei. Sfioase, aprinse, istovite, încep a veni de prin țară. Femei plângând tot drumul de vestea soției din zid. Când sunt aici, privind zidurile, uită pentru ce au venit. Unele stau o zi, altele un ceas, altele numai vin și se-ntorc. Toate deopotrivă cască ochii mari și se miră și nu întreabă nimic. Pe urmă pleacă și tot drumul până acasă surăd numai în amară și dulce tăcere. Nimenea nu știe de ce, și dacă le-ntrebi — nici ele nu știu. Vin stărnite ca de-o primejdie de sfârșit de veac, și în spaima lor de necunoscutul bărbat se cred miresele morții.

GRUPUL DE FEMEI (*Se-ntoarce, ocolind, privind la ziduri, parcă ar vedea biserica întreagă: dispăre în fund.*)

AL TREILEA ZIDAR: Cete în aiurire vin și pleacă.

AL DOILEA: Ați luat seama la ele? Se uitau toate în sus cu mult deasupra noastră, chip că ar fi văzut ceva.

ÎNTĂIUL: Una a arătat cu mâna ca spre un turn. Și unde a arătat n-am văzut nimic. Nici pasăre nu era. Nici turn. — Astea au fost de unde râul nostru limpezește Dunărea tulbure. Din toate părțile vin în cete ca păsări călătoare. Unele vin cu miros de scoici din ținutul bălților galbene. Altele de mai departe, de unde șesul își schimbă numele, deși rămâne același. Toate-și inchipuie cu înfricoșare că suntem mai tari decât iubirea noastră, dar aici lângă schelele înfăptuirii, se pare că ele înțeleg mai mult decât au putut să înțeleagă lângă vatră. Pe urmă se duc.

AL TREILEA ZIDAR: Vorbe, vorbe — jumătate adevăr, jumătate închipuire. Căraușii de vie!!

(Vin din dreapta trei cărauși.)

SCENA III

Cei de mai înainte și cărăușii.

ÎNTĂIUL CĂRĂUȘ: Porunciți.

AL TREILEA ZIDAR: Plecarea vi s-a hotărât, fără altă amintire. Rămâne cum ne-am înțeles. Fiecare cu șase telegari.

(Către Întăiul cărăuș.)

Tu la Brașov.

AL DOILEA CĂRĂUȘ: Eu la Sibiu.

AL TREILEA CĂRĂUȘ: Eu la Târgoviște.

AL TREILEA ZIDAR *(către Întăiul cărăuș)*: Scheilor gureși le lași brașoavele, și te înțelegi numai cu saxonii cinstiți: aduci piele, lemn de stejar uscat în cuptoare de meșteșug, forme, scoabe de fier, cuie mari și mici, stranele le tăiem aici, pentru catapeteasmă uleiuri, zugrăvelnițe, cu păr de mistreț cele lungi, cu fire de coamă cele scurte, și nu uita mătasea. Toate astea pentru biserică. Pentru nevoile pivnițelor nu uita pucioasa în formă de turte.

(Către Al doilea cărăuș.)

De la Sibiu, de la turnătorie clopote, să nu fie cu semne papistășești, cum ar fi bunăoară inima încercuită cu spin. Dar pot să aibă semn: Hristos culcat într-un potir. Urechea ți-e bună, încearcă-le sunetul, să se potrivească aerului de-aici. Ține minte: aerul de-aici — duhul cleștarului. Pe urmă — întoarce-te: așa — vezi culorile lumii noastre? Toate din soare sunt. La fel să fie culorile pe care le cumperi. Încearcă-le și aseamănă-le totdeauna cu cele curate din brăul ploilor.

(Către Al treilea cărăuș.)

La Târgoviște ceri binecuvântarea creștinească. Odăjdii ai de adus și cărți. Dacă vlădica nu-i acolo, îl găsești la moșia lui sfintind popi și păzind dobitoace.

CEI TREI CĂRĂUȘI: Am înțeles.

AL TREILEA ZIDAR: Drum bun, fără zăbavă.

(Cei trei cărăuși pleacă.)

SCENA IV

Aceiași, fără cărăuși, după câteva clipe — MANOLE.

MANOLE *(Revine pierdut și frânt.)*

AL TREILEA ZIDAR *(s apropie de el cu glas mângâietor)*: Manole, ai fost la apă?

MANOLE *(abătut)*: Frate, e așa de greu.

AL TREILEA ZIDAR: Stai puțin aici pe piatră, lângă mine.

(S așază amândoi.)

MANOLE: Amintiri — vin în goană ca o stavă neagră din șesul părăsit al vieții. Și trec, și nu se mai opresc. Și altele vin asurzitoare ridicând pulbere, că mă înec. Trupul stă și privește. Bine de cel ce poate vorbi. Încleștată rămâne gura suferinței pe rană.

(Ridică ochu oboșiți spre ziduri.)

De câte săptămâni lucrăm?

AL TREILEA ZIDAR: De săptămâni? De șapte zile.

MANOLE *(aplecă fruntea, ar vrea să se redobândească)*: De șapte zile — fără alinare. Nu! Trebuie să fie mai mult. Ani întregi încap în șapte zile...

(Îl ia de mână pe călugăr.)

Spune-mi tu, spune-mi! Ce-a făcut? Ce-a zis?

AL TREILEA ZIDAR: S-a silit să zâmbească. Adică nu — nu s-a silit... A zâmbit.

MANOLE: Adevărat, de silă nimic nu făcea. Numai din bucurie slobodă. Acum îndură sila cea mai grea. N-a zis nimic? Nici un cuvânt?

AL TREILEA ZIDAR: Numai târziu, înainte de a pune peste ea cea din urmă cărămidă: că zidul o strânge cum numai tu o strângeai.

MANOLE (*se ridică violent*): Cine a pus cea din urmă cărămidă?!!

AL TREILEA ZIDAR (*îl reține, și-l face din nou să se așeze*): Liniștește-te, Manole, oricine ar fi fost, nu e cu dreptate să întrebi.

MANOLE (*se scutură ca de frig*): Da, nu e cu dreptate. Mai vorbește, dar încet că urechile mă dor de orice cuvânt. Și mâinile mele sunt reci, și am frig mare în mine, și nu pot s-aud cuvânt tare.

AL TREILEA ZIDAR: Manole, suntem în grija Înaltului.

(*Ridică ușor un deget.*)

MANOLE (*cu amărăciune neînchipuită*): Luminile au fost întăile lui cuvinte, Mira cel din urmă! Ca oricare din meșteri voit-am să-i clădesc un lăcaș — Lui! Dar mie mi-a cerut tot. Am crezut că în clipa cea mai înaltă a încercării va opri cu un semn lucrarea. Dar nu, mie mi-a cerut tot. Din bucuria vieții am început lăcașul. Cel ce se ridică e din suferința morții.

AL TREILEA ZIDAR: Acesta va fi și mai frumos.

MANOLE (*iarăși ascultă*): Dacă nu încetează vaierul, voi porunci să spargă zidul!

AL TREILEA ZIDAR: Ceea ce tu auzi, o! o! — poate numai urechea te chinuie cu păreri întârziate. Liniștește-te, Meștere. De-acum nimic nu se mai poate schimba. Așa a fost să fie. — Când totul se împlinește după porunci gândite cu mult deasupra noastră, să zicem și noi cu miile de guri, ce vin să se uimească...

MANOLE: A avut mâini, a avut ochi și trup întocmai ca noi acum. Umbla și se oprea. Noaptea, când ciorchinii zodiilor se coborau târziu între case și brazi, la mine venea. Toate sunt altfel acum. Trecerea cum s-a făcut?

AL TREILEA ZIDAR: Fără cuvânt, așa cum ridici mâna ca să faci o cruce.

MANOLE: A venit să scape un om. Din tot ce s-a întâmplat în aceste zile fără sfârșit — nimic nu știu. Numai în urechi mi-a rămas ca un vârtej de apă adâncă.

AL TREILEA ZIDAR: Nu mai întreba. Ai lucrat zi și noapte, cu glas ridicat și cu hohot.

MANOLE: La care zid?

AL TREILEA ZIDAR: Noi ceilalți te-am ascultat în tăcere. Și munceam, și închideam ochii.

MANOLE: Grozavă e această uitare în care am căzut. Și eu am lucrat? Nu! Nu! Nu se poate!

AL TREILEA ZIDAR: Întruna fără întrerupere. Fără apă, fără pâine. Și noi ziceam: "Doamne. Doamne"!

MANOLE: Oh, parcă m-am despărțit de mâini, și trupul e undeva jos, și capul în altă parte. Sunt plin de răscoală, de somn și de moarte.

AL TREILEA ZIDAR: Pune ochii în pământ și nu mai gândi!

MANOLE: Simt cărămizile ridicate... O oboseală stăruie încă în picioare și întunecare în gând. Nu, nu! Nu se poate! Cea din urmă cine a pus-o?!

AL TREILEA ZIDAR: Manole, nu întreba... Că nu e bine și nici cu dreptate!

MANOLE: Nu, nu se poate... Uită-te la mine: mai sunt eu cel ce am fost? Manole nu mai este. Privește mâinile astea sângerate din senin, sunt ale mele? Manole a plecat. Manole nu mai este. Numai un trup a rămas aici care s-a rănit de spinii cerului. Trupul va mai întârzia puțin în lumină, va mai porunci, va mai zbiera. O zi, două, mai tare — pe urmă tot mai slab încă o zi.

AL TREILEA ZIDAR: Să aduc puțină apă trupului chinuit?

MANOLE: Manole nu mai poate să vadă apă. Manole e ca un câine bolnav.

AL TREILEA ZIDAR: Privește puțin cerul. Îngeri să sufle în rana ta. Să ți se facă iarăși bine.

MANOLE: Manole nu iubește cerul. Și îngerii-i fac rău, fiindcă Manole a pierdut tot.

AL TREILEA ZIDAR: Cuvintele omenеști pentru suflul tău nu sunt leac.

MANOLE (*dă tăgăduitor din cap*): Viața ei trece lumină prin veac. Ceea ce nu se mai poate întoarce, stă și acum în fața mea. Când îi ziceam du-te, venea, când îi ziceam vino, râdea! Viața în trecere cu tresărire de stea. Din iubire pentru ea am zămislit lăcașul, prin iubire pe Altul slăvind. Stânca neagră nu-l ridica, varul alb nu-l închea. Zidul — se prăbușea. Ea vrajă potrivnică scornea. Lumânări în Argeș stingea. Eu ziceam: Draga mea, întâlnirea noastră e blestemată și rea. Nimic nu se prindea. Ea tot mai tare iubea. — Pe urmă — dar toate celelalte le știi... Acum hotăr de netrecut ne desparte. Lăcașul crește nebun. El va fi un cântec de iubire împletit cu un cântec de moarte.

AL TREILEA ZIDAR: Aşa este. Nehotărât, lăcaşul va sta între lumina de ieri şi tristeţea de azi, veşnic.

MANOLE: Acum lasă-mă singur. — Nu, nu mai pot răsufila!

(Se ridică dintr-o dată.)

Ce se isprăveşte aici?

(Hohotind, biciuieşte aspru văzduhul.)

Zoriţi, zidari!! Că Manole nu are răgaz! Cu sârg, băieţi! Copiii şi ajutoarele! Pe scări, fără preget, unul peste altul! Copii, daţi cărămizi! Fiecare cărămidă o carte ridicată cu două mâini în sus, cartea veştilor rele şi bune. Că e mult rău aici, dar poate nici binele nu lipseşte. Binele abia îl ghicim, răul din adânc îl simţim. Zoriţi, băieţi, sporiţi, zidari! Lumea urnită spre noi de mirarea jertfei, să plece copleşită de-nfăptuire. Dacă fapta noastră nu e bună, să fie cel puţin frumoasă, să fie cel puţin înspăimântătoare! Dacă lăcaş de slavă nu va fi, să rămână cel puţin semn de ameninţare, ridicat de oameni împotriva puterilor. Din zori până-n apus, fiecare la loc, trupul cu păcatele în muncă şi foc! Proptiţi temeliile către mieznoapte de unde ne-au venit surpările şi deznădejdiile. Vom face turle, vom pune cruci! Unul pentru altul să fiţi indemn, nu piedică! Tu de ce te-ai oprit? Tu unde te duci? De ce zăboveşti? Ce numeri?

(Se aud ciocanele şi sunetul tot mai grăbit al uneltelor de lucru.)

Prea mult răsuflaţi! Nu mai priviţi peste brazi! Eu n-am răgaz! Legaţi scară de scară! Şi unde nu ajungeţi, picioare pe umeri!

UNUL: Se muncesc mult greşiţi de se omoară!

ALTUL: Lui Manole tot nu-i e de-ajuns.

MANOLE: Nu, niciodată! Mai repede!! Niciodată nu

nu e destul de repede! Sus, jos, înainte, în lături! Nu pierdeți vremea! Vreau să curgă sudorile, să sece de oboseală gurile. Lungă să fie limba bouului, dar să nu poată vorbi! Zidarii, ați fost harnici până ați ucis, acum mâna voastră trândăvește. Călcați pământul și-l frământați, să asude dedesubt oasele și aramă!

(Tot mai amenințător.)

Zoriți, fără aște, fără foame. Pentru chinul meu destul de repede nimic nu este. Ridicați, măsurați, amestecați și zdrobiți. Zidurile să crească, frunțile să izvorască șiroaie. Fără încetare, zi și noaptea Clopotele — călite de fulger mi le doresc! Încă o duminică, încă două, încă trei! A treia duminică le veți auzi limpede și sus, răspunzând nedreptății din adâncimi. Grăbiți, zidarilor!

(Plănește vâzduhul.)

Clobane, atâtea cuptoarele de cărămidă! Pescare, umple buțile cu apă! Băieți, var și cărămidă! Aprindeți pădurile, să se vadă de departe că aici zece draci clădesc o biserică lui Hristos!

UNUL: Var și cărămidă! Că meșterul ne mână. Trageți boi în jug, că plugarul scoate sânge cu biciul. Trageți, că plugarul nu vrea să mai privească înapoi!

ÎNȚAIUL: Var și cărămidă.

AL DOILEA: Scări și bărne.

AL PATRULEA: Cobile și scânduri.

AL CINCILEA: Nisip și piatră.

AL ȘAPTELEA: Trudă și sudoare.

AL NOUĂLEA: Zi și noapte.

AL CINCILEA: Pământ și moarte.

AL ȘAPTELEA: Frați, nu cârtiți.

AL OPTULEA: Lăsați-vă biciuiți!

MANOLE: Nebuni de curte nu suntem, nici oameni

ci dracii Dracii lui Hristos! Lucrați, nu zăboviți! Timpul nostru e zgârcit măsurat, și nu ni se va îngădui nici o răsuflare mai mult dincolo de înălțarea aramei. Lăsați vântul să vă sugă sudoarea. Până deseară zidurile trebuie să fie sub noi! Trupurile voastre n-au suferit nici scădere, nici pagubă. Făpturile voastre cu glasul scârțâind a pustietate le voi pune la munci, că m-ați hulit și m-ați pândit! Ați scuipat la picioarele mele, acum suferiți biciul mai-marelui! Voi n-ați pus în învingere decât cârtire, eu am pus scumpă viață!

(Sare de pe schele; jos rămâne numai Al treilea zidar și pescarul.)

AL TREILEA ZIDAR (*către pescar*): Manole vorbește aiurea.

MANOLE (*iși face loc pe schele între zidari*): Zoriți! Nu stați cu pumnii în șolduri. Că nu sunteți femeiuști netrebnice în poarta plăcerilor! Sunteți pe schelele minunii! La o parte — să trec! Am băut turbările jurământului, să clădim de-acum cu mințile arse. Loc, imi trebuie loc! Nimic nu e bine. Temeliile lumii sunt fără de noimă. Când El a clădit, ce a jertfit? Nimic n-a jertfit, nici pentru țării, nici pentru țărâmurii. A zis și s-a făcut. Și totuși mie totul mi-a cerut. Loc, vreau loc!

(La un spărgător enorm de oțel și, învârtindu-l, dă în zid.)

În lături, să mă pot învârti! La ce stați, de ce nu lucrați?!

(Lovește.)

Loc! Vaiernul prin piatră pătrunde. În lături! Alte măsuri, pentru alte ferestre! Alte cercuri temelie turlelor! Mai înalte decât le-a voit începutul, în tulpină mai subțiri decât în cântecul bucuriei!

(Lovește.)

Loc! Vaierul nu contenește! Lovind mai tare țipă, parcă în carne lovesc. Ah, mișeilor, ați lătrat în jurul meu ca o armălaie de câini, și-ați rupt jurământul, dar eu nu l-am rupt.

AL TREILEA ZIDAR (*către pescar*): Până la urmă nu știu ce va mai fi cu Manole. Ce vrea? Să se abată de la întâiul chip?

MANOLE (*lovește*): Bici subțire de foc, șarpe lung, mi-ar trebui să vă ard. Să rămâneți însemnați pe trup cu semn tâlhăresc. Să vă arate lumea: Ei sunt! Să vă ocolească hulindu-vă, că ați sugrumat femeia în zid. Judecata mea mi-o face-o singur, judecata voastră cine va face-o? Lucrați, nu zăboviți! Munciți, nu cârțiți!

(*Lovește, o bucată mare de zid cade. Câțiva se adună în jurul lui îngrijați.*)

GLASURI: Ce faci, Manole?

MANOLE (*cu totul ieșit din minți*): Luați spărgătoarele și ajutați. Am voit să schimb înfățișarea lăcașului, dar glasul tot se mai aude. Nu scuipați, că sunteți pe-un mormânt. Nu injurați că sunteți pe-o biserică. Tăceți mulcom, că unul din voi a ucis.

GLASURI: Manole, tu strici ce-am ridicat?

MANOLE (*lovește*): Pieire nefirească să ajungă din urmă pe cel ce dincolo de înălțarea lăcașului mai vrea să trăiască. Să ni se uite numele. Să ni se ardă casele și cenușa mădularelor noastre pe apă să se arunce. Dați la o parte pietrele, nu șovăiți! Grăbiți, nu priviți!

AL TREILEA ZIDAR (*jos*): Ce facem cu el? Să-l oprim?

(*Către cel de sus.*)

Păziți!!

ALTUL: Să nu-l lăsăm, să-l legăm de-un copac!

MANOLE (*tot mai tare lovește*): Nu mai vreau ferestre, nu mai vreau turle, nu mai vreau nimic! Vaierul tot mai tare se aude. Gol și uitare să se lase în jurul nostru. Povestea noastră să se cufunde-n pământ, că a fost cea mai grea, cea mai tristă, mai fără de noimă, tulburătoare, din toate poveștile purtate vreodată de vânt.

Un berbec de cetate îmi trebuie!!

ZIDARII (*Se adună.*)

MANOLE: Un spărgător mai puternic!

CĂȚIVA: Ce faci, Manole?

UNUL: Vrea să sloboadă jertfa!

MANOLE (*Lovește, cade o parte din zid.*)

ALTUL (*vrea să-l oprească*): Noi clădim și tu dărâmi!

MANOLE (*sălbatic*): În lături!

ALTUL: Unde va ajunge?

AL CINCILEA: Manole, nu mai lovi!

AL ȘAPTELEA: Oprește-te, Manole.

AL NOUĂLEA: Dă-te jos, Manole!

TOTI: Jos, Manole. Jos!

MANOLE (*lovește*): Nu mai vreau nici alte turle! Nici alte ferestre! Nu mai vreau nici biserică! Nu mai vreau nimic! Loc, loc, loc!

AL ȘASELEA: Oprește, că altfel te legăm!

ALTUL: Lasă-ne în munca noastră. Pleacă, Manole. Jos!

MANOLE: Nimic nu mai vreau! Nimic! Totul să se dărâme! Vaierul! Vaierul! Nici acum nu-l auziți? Manole l-aude, toți îl auzim. Eu v-am legat, eu vă dezleg. Nu mai vreau minune, nu mai vreau nimic. Pe ea din piatră o vreau! Loc!

AL ȘASELEA: Săriți să-l legăm! Că altfel totul de la capăt începe! Ce stați? Săriți!!

TOTI (*Îl ocolesc. gata să sară asupra lui.*)

MANOLE (*se ridică mare între ei*): Cine sunt eu? Cine sunteți voi?

(*Ridică spărgătorul spre ei.*)

Loc, scăfârlii inholbate! Ucigașul care a fost? Care mână s-a întins? Care braț în faptă n-a incremenit? Subt coaste care inimă n-a rămas un pumn de cenușă în fața femeii din miazăzi?

Peste ea cea din urmă cărămidă cine a pus?

(*Către Al șaselea.*)

Numai tu ai putut să fii! Fă-ți cruce! Numai tu! Numai tu!

(*Ridică spărgătorul deasupra lui.*)

TOTI (*sar la el și-l opresc*): Nu, Manole, nu! Cazi în alt păcat!

AL TREILEA ZIDAR: Ți-am spus să nu mai întrebi!

AL ȘASELEA: Bănuiala ta are ascuțiș întors, Manole. Dacă cu orice preț vrei să-l știi, acela ai fost tu. Tu ai zidit-o de la început până la sfârșit. De la cărămizile sprijin subt picioare până la cărămida coperiș deasupra capului. Altfel pieptul femeiesc nu și-ar fi îndurat fără împotrivire sfârșirea.

MANOLE: Vai nouă, — totul sfârșit! Eu nu! Eu nu! Manole nu! Niciodată!

(*Lovește în zid.*)

ÎNȚAIUL: Ceea ce faci e în zadar. Ea nu mai trăiește.

MANOLE (*lovește repede una după alta, puterile îi scad. obosește, se topește pe-o piatră*): Nu — mai — trăiește —

Nu — mai — trăiește. — V-a slăbit glasul și vouă. — Acum — stați, — acum vă este ușor, acum nu mai plecați.

(*Găfâind tot mai slab.*)

Nu mai trăiește — vi se pare așa de firesc — vă aplecați peste mine cu clătinare din cap — și mă doriți — revărsat — într-o jalnică obișnuință.

(blând și nespus de trist.)

Frați zidari — spuneți-mi. Acum a încetat — acum vaierul a încetat — spuneți-mi. Nu — nimic — Manole unde-i? — Acum — oh — da — odată o stea — în mâinile mele țineam — s-a jucat cu noi de-a moartea.

TOȚI *(Stau și-l privesc dureros.)*

MANOLE *(pierdut, abia șoptind):* Voi sta aici. — Ce departe unul de altul — în suferință. — Acum e liniște. Toți ați tăcut?

Undeva s-a oprit un vânt.

Undeva a conținut un glas.

Străini suntem în mare singurătate și-n veșnică pierdere.

Lăcaș abia început, mormânt de îngeri și sfinți, cântă spre golul înaltului taina ei călătoare printre veșnici părinți!

ACTUL AL CINCILEA

Un colț al bisericii isprăvite intră pieziș pe scenă. Nu se vede decât partea de jos, intrarea principală, treptele. Spre stânga niște rămășițe de schele.

SCENA I

ZIDARI. TRECĂTORI

ZIDARI *(Pe trepte, trag din răspuțeri de niște funii care duc în biserică. Se ridică clopotul. Cu strigăte obișnuite la asemenea lucrare.)*

AL TREILEA ZIDAR: Încă o dată! Unu, doi — așa, în sfârșit clopotul sus!

ZIDARII (*Adună funiile, se împrăstie.*)

AL CINCILEA: În chingi clopotul a fost prins de sub-suori, cum prinzi o fată când vrea să treacă pârâul.

AL ȘAPTELEA: Vrabia cânepă visează. Tu vezi tot fete. Clopotul fată. Tufele fete. Funiile plete. Iarba păr. Stelele ochi. Toată lumea — fată-mprăștiată. Și încă ce fată! Domniță curată!

AL NOUĂLEA: Mai adunați și stâlpii ceia, că nu sunt puși să prindă rădăcini aici!

AL OPTULEA: Și totuși umbră de copac n-ar strica pentru cei ce vin și pururea vor veni să se minuneze. Din umbră să-și întindă vinele fericite în largul priveliștii.

Am auzit că domnitorul vrea să-și pună în stemă biserica aceasta, dimpreună cu cei doi vulturi gemeni de sus, care în fiecare zi rotesc deasupra noastră pe la ceasul acesta.

AL TREILEA: Alt ce ar putea să pună? Vedeți, frați, atât rămâne după noi: înfăptuirea, și încă vuietul neschimbat al apei și poate tristețea vreunei legende, dar nimic din zbucium.

TOȚI (*Privesc cu tristețe în gol.*)

ÎNTĂIUL: Și zbuciumul nu se poate pune în stemă.

AL TREILEA: Acum totul e isprăvit. Se cuvine să nu fim triști. În fiecare clipă trebuie să sosească Vodă.

(*Zidarii își fac de lucru.*)

ÎNTĂIUL: Știe oare Manole ceva? Eu tot așa simt — de când m-am trezit simt că astăzi se întâmplă ceva.

AL DOILEA: Și eu la fel. Poate că Vodă vine să-i aducă osânda.

ÎNTĂIUL: Legea e lege. Și ce s-ar întâmpla cu noi?

AL TREILEA: Când a veni Vodă și ne-o întreba de nume, vom afla.

AL DOILEA: Nici o vină nu avem. Soborul va judeca și dacă e bine și cu cale să se încerce în lăcașul acesta schimbarea pâinii în trup și a vinului în sânge, sau dacă nu cumva ar fi mai bine lăcașul să se dea schismaticilor! Astă-noapte mâna de aur a Fecioarei a căzut din icoană.

AL TREILEA: Semne sunt — și umblă prin toată lumea. Totuși nu mă îndoiesc că Vodă vine să se bucure de lăcașul isprăvit. Nu vine să judece. Și în cele din urmă, cu toată suferința — o mulțumire poate avea și Manole. Biserica e atât de frumoasă — Maica Precista dacă ar fi să nască a doua oară pe Isus, ar trebui să-l nască nu în iesle, ci în lăcașul acesta.

(Din dreapta vine Manole pe lângă zid.)

Uite, Manole în jurul bisericii aiurând ocolește. De săptămâni tot așa umblă.

ÎNȚĂIUL: Umblă parcă n-ar umbla.

AL DOILEA: Vorbește parcă n-ar vorbi.

AL TREILEA: Trăiește parcă n-ar trăi.

ÎNȚĂIUL: Ca un duh speriat și rătăcit, de iese pe la răspântii spre alte țărâmur.

(Se duc spre stânga.)

SCENA II

GĂMAN sosește din stânga. MANOLE, istovit, mai bătrân, fața devastată, barba crescută, se apropie de el, vin amândoi în mijloc.)

MANOLE: Gămane, ești aici? Unde ai fost? De unde vii?

GĂMAN: Pe la toate mănăstirile m-am rugat.

MANOLE: Știi tot?

GĂMAN: Știu tot.

MANOLE (*îl ia de mână, i arată locul*): Aici.

(*Vorbește parcă i ar spune o taină.*)

Ea a crezut că e joc.

GĂMAN (*dă din cap*): Știu.

MANOLE (*șoptește*): Și n-a zis nimic. A crezut că e joc.

GĂMAN: Știu.

MANOLE (*tot destăinuind*): Am ucis-o cu mâinile mele.

Dar ea a zămbit.

GĂMAN: Știu.

MANOLE: Astăzi plec.

GĂMAN: Știu.

MANOLE (*ascultă*): Tu auzi cântecul din zid?

GĂMAN: Îl aud.

MANOLE (*transfigurat*): Aici nimenea nu-l aude, numai eu. Și-acum și tu. Numai noi doi îl auzim. E parcă viața toată pe care încă o dată o încerc. E cântecul obârșiiilor și al sfârșiturilor în neschimbarea aceluiași cerc.

GĂMAN (*s-apropie cu urechea de zid*): Da, s-aude. Acum sunetul înalt și lung, depărtat ca o chemare. Acum mai jos.

(*Suspină.*)

Bôje moi, Bôje moi! — Manole, multă țară e îngrozită, glasuri s-au ridicat în sobor și sfatul boieresc face vorbă asupra ta, să fii judecat pentru omor.

MANOLE (*frânt*): Ce deșertăciune în toate întocmirile! Apărător al legii nu e numai soborul, apărător al legii sunt și eu, și vreau în socoteala mea să se pună sugrumarea vieții, dar lăcașul nu. Acesta Dumnezeu singur și l-a ridicat printr-o minune, pe care doar El o înțelege. Eu

am fost numai o netrebnică unealtă, o scândură în schelele pe care le dărami, când clădirea e gata și folosul vremelnice nu le mai cere. Așa suntem noi toți, unelte și scânduri în schele; unii-și dau seama mai curând, alții mai târziu. Prin ceea ce din durere nimic nu ni se scade.

Alt n-ai nimic să-mi spui?

(Ridicând glasul.)

Pe la casa noastră ai trecut?

GĂMAN: Între spini veninoși stă poarta întunecată, unde puneai frunză mântuitoare de leuștean. Dobitoacele Ei, dobitoacele Ei sfinte s-au dus sub pământ.

MANOLE: Alt nimic?

GĂMAN: Alt nimic.

(Rămân amândoi lângă zid, cu privirile pierdute.)

SCENA III

Sosesc din dreapta VODĂ, BOGUMIL, un băiat de curte, câțiva sulițași mai în urmă, boieri încruntați și călugări fanatici urmași de robi. În stânga se adună popor în jurul zidarilor.

VODĂ *(înalt, gras, ușor cu toată greutatea, abia ajuns, răsufilând, se întoarce către băiat, care se uită-n sus, cu gura căscată)*: Ei, băiete, nu vorbești?

BĂIATUL: Laud pe ctitor.

VODĂ: Și dacă ai fi în locul meu, al ctitorului?

BĂIATUL: Știu eu? Atunci aș lăuda pe Manole.

VODĂ: Numai atât?

BĂIATUL: Mai mult ce să zic? În locul mării tale aș da afară din calindar un sfânt și-aș pune în locu-i numele lui Manole.

VODĂ: Dacă aş fi băiat de curte, aş gândi şi eu la fel, dar soborul gândeşte tocmai dimpotrivă. Ce gândeşte Vodă, e treaba mea.

(Îl bate pe umăr.)

Cu voia ta, fireşte!

(Priveşte în sus.)

Asta-i tot aşa de neîndoios o minune, pe cât sunt eu voievod. Ce, părinte?

(Către Bogumil.)

Straşnic om Manole ăsta. Sufletul nu şi-a cruţat, dar uite ispravă, frate, pentru sute de ani!

(Către mulţime.)

Ei, sunteţi tot aşa de mulţumiţi ca şi mine?

ÎNTĂIUL ZIDAR: Vinul e tulbure, stăpâne.

VODĂ: Las' că vom vedea.

AL TREILEA: Stăpâne, îţi dorim încă mulţi ani de luptă întru ale creărilor, mântuirilor, moştenirilor. Noi cei de aici nu am ales numai părţile uşoare fără a da piept şi cu toate îndoielile obşteşti şi cu toate tulburările, ce se amestecă printre ele. O limbă limpede nu putem avea, ţinând seama şi de afunzimile de subt noi şi de toate cele acolo auzite şi văzute. Fără de harul de sus nu am fi învins puterile din prăpăstii. Acum îţi punem la picioare noul lăcaş, care ar fi împăcarea voievozilor, mângâierile robilor, şi bucurie tuturor pruncimilor viitoare. Cei ce vor veni vor judeca mai bine partea bună cerească a ei şi partea rea, pământescă, a ei.

VODĂ: Scris este: să daţi lui Dumnezeu ce-i a lui Dumnezeu şi voievodului ce e a voievodului. Voi aţi făcut amândouă lucrurile cu o singură faptă. Îmi voi da silinţa

să nu mă cert cu El pentru darul vostru. Se pare însă că sunt mucenici aici, care aşteaptă să le fiu lecuitor suferinţelor.

(Caută pe Manole.)

Tu eşti Manole?

MANOLE *(vine mai aproape, inexistent)*: Eu.

VODĂ *(clătinând din cap, se întoarce către boieri şi călugări)*: Boieri şi călugări, fără fereli, mai aproape! Priviţi-vă omul, pe urmă să-mi spuneţi ce mai doriţi!

(Către Manole.)

Când te-am văzut pe urmă, erai încă tânăr. Cât p-aci să nu te cunosc. Furtună din care deşert te-a pustiit aşa, Manole? Au ce suflare a făcut din părul tău vârtej şi spuză?

MANOLE *(sfârşit)*: Suflarea aceea nu are nume, dar dacă vrei, îi poţi spune: "fără sârbătoare" şi "fără noroc".

În pământ mi-am pus capul şi-am zis: Doamne, dacă a fost pedeapsă, de ce a fost? Pentru a şti răul şi binele, n-am furat rodii oprite. N-am batjocorit îndemnând la desfrâu ingerii trimişi la Gomora. N-am voit să clădesc turn din creştetul căruia să râd de potopul său. Doamne, am simţit adâncimile tale apropiindu-se de gura mea — şi apoi din nou depărtându-se. Numai slăvirea Ta am voit-o, şi totuşi m-ai încercat cu toate stihiiile. Dacă pedeapsă n-a fost, ce-a fost?

BOGUMIL: Alegere şi har.

VODĂ: Nedrepti niciodată să nu fim cu întâmplările, Meştere. Nu e un noroc — că ai putut să ridici asemenea biserică? E cea mai frumoasă în toată credinţa răsăritului, adică în singura dreaptă-credinţă. Stă aici, de piatră, şi totuşi aşa de uşoară că ar putea la fel să plutească şi pe

mare. Aici, sau mutată prin văzduh în altă țară, ea ar fi tot cea mai frumoasă. Rodul muncii și al mâinilor tale!

MANOLE: Ce e munca, ce sunt mâinile? Ce e iubirea, suferința și moartea noastră? Înalte, și tu, părinte Bogumile, rugați-vă să nu se mai sălășluiască în nimenea patima clădirii ca în Meșterul Manole cel de cumplită amintire. Că patima aceasta coborâtă de aiurea în om e foc, ce mistuie preajmă și purtător. Și e pedeapsă și e blestem. Sunteți de față, toți, oameni, creștini și copii. Va ghici vreodată cineva? — Nu, nu va ghici — și nimeni nu va înțelege — o! unde sunt? ce mai vreau? Nu cereți grai lămurit omului cu gândul rupt. De subt picioare pământul să piară nu vrea, în păclă neagră sunt fără ieșire și fără toiag. Doamne, pentru ce vină neștiută am fost pedepsit cu dorul de a zămisli frumsețe?

VODĂ: Credeam că te gălesc mai mângâiat.

MANOLE: Locul nu mi-l mai gălesc în atâta loc. Ceasul meu a încetat.

Am dat ce am dat, orice dobândă e de prisos. La porți închise sângerez lângă singurul tot, ce mi-a fost în viață frumos.

BOGUMIL: Nu cântări, nu socoti. Crede!

MANOLE: Fără de voie, pumnul se strânge împotriva credinței astăzi și totdeauna.

BOIERII ȘI CĂLUGĂRII (*Se mișcă a amenințare, apropiindu-se.*)

BOGUMIL: Îmblânzește-ți, Manole, cuvintele. Crede! Nu judeca, nu cântări. Nu cârti. Nu socoti. Crede!

MANOLE: Uite brațul meu: e blând. Uite ochii mei: astăzi sunt blânzi. Și blând e și mersul meu, și statul în picioare, fiindcă... fiindcă, oh, nu mai știu... Sufletul e așa de sfârșit, că nu poate să fie decât amar împăcat. Tot ce mi-a rămas e sălbăticia cuvântului.

BOGUMIL: Ți se va ierta ție păcatul acesta, și altele încă o mie.

VODĂ: Nu strânge pumnii, Manole, că biserica ta cântă peste toată țara. Dacă ai vedea-o o dată din vale, uitarea ți s-ar așterne pe amintiri. Totul e și mai minunat decât s-a putut vedea din chipul mic. Eu uit comorile prăpădite, răutatea curtenilor, și uneltirile altora.

BOIERII ȘI CĂLUGĂRII (*Se uită cu înțeles unii la alții.*)

MANOLE: Nu, stăpâne, amintirile mele nu se sting. Ochii nu se închid. În urechile mele, somnul nu tace. La crimă mă simt, întârziată, și caut odihnă de piatră.

BOGUMIL: Mare e durerea ta, ascunse căile Domnului.

(Vrea să facă cruce deasupra lui.)

MANOLE (*il oprește*): Încă nu, părinte, încă nu.

UN CĂLUGĂR: Se-mpotrivește crucii!

VODĂ: Manole, ce ai? Tu ești bolnav.

MANOLE: În zid ea s-a stins, dar în mine ea tot mai strigă. Ridicat din carnea mea strigătul copleşește vuietul lumii. Și sunt surd și-aproape nu mai aud vorba măriei tale. Pentru cântecul ce s-a mai auzit din sicriul zidului, am mai întârziat o clipă cu sângele în tremurare. Nu mai am nimic de așteptat, și totuși între zi și noapte mai zăbovesc, privirea mea spre același loc veșnic se-ndrumă, poate se deschide încă peretele cum mormântul Celui ce a treia zi a-nviat s-a deschis, s-o văd ieșind — numai lumină, așa cum a intrat.

BOGUMIL: Unii mor tineri, alții mor bătrâni. La judecata din urmă ea de aci va ieși, când ca păsări de toamnă îngeri călători pe biserică se vor odihni, trâmbițând peste Argeș, peste sate și stâni.

VODĂ: Pentru tine în ziua aceea arhanghelul nu va trebui să-nșele la cântar, ci va pune pe tipsia din stânga a cântarului toate păcatele tale, iar pe cea din dreapta biserica aceasta. Spre stânga limba nu se va apleca. Dar până atunci mai este mult.

Încă o sută sau două de ani Vodă mai vrea să trăiască, și Vodă poruncește și lui Manole să trăiască, să se bucure de dărnicia noastră fără sfârșit.

MANOLE (*cu crescândă, grăbită răsufare*): Nu, stăpâne. Tot ce mai doresc e să mă lași — să mă lași să mă sui în biserică. Vreau să trag eu clopotul întâia oară pentru aceea care cântare de clopot n-a avut — numai atât, stăpâne — numai atât, — stăpâne, lucrul e isprăvit, astăzi ne vom împrăștia așa cum am venit.

VODĂ: Fie, deși cuvintele tale, toate, nu le-nțeleg. Voi fi între slugile tale până la sfârșit. Du-te acum, trage clopotul. Pe urmă mai vorbim în liniște.

MANOLE: Da, o să mai vorbim, mult, și mai ales în liniște. O să vorbim uitându-ne muți unul la altul. Eu nu voi zice nimic, iar tu, stăpâne, vei asculta și vei înțelege — că altfel — că altfel — nu se poate.

(*Către Bogumil.*)

Părinte, dacă m-am împotrivit crucii tale, a fost fiindcă voiam să ți-o cer acum.

BOGUMIL (*Face crucea.*)

MANOLE (*Întră, clătînându-se, în biserică.*)

SCENA IV

Aceiași, fără MANOLE

VODĂ: Ce-a voit Manole cu cuvintele din urmă? A cerut binecuvântare ca de plecare. Nu se pornește la drum prin biserică și nici prin turle.

(Boierii și călugării se apropie de Vodă.)

ÎNTĂIUL BOIER: Ne întrebăm și noi, dar nu ce vrea el, ci iată: ce dorești mânia ta?! Că înțelesul și hotărârea nu ne fu astfel. În stemă biserica aceasta vei luat-o în zadar, căci scăpat de aici, Manole va putea oricând un altar și mai frumos să-nchipuiască. De-altfel singur s-a sumețit lucrătorilor, că încă o faptă îl mai așteaptă. Astfel se pregătește el, să-ți batjocorească comorile deșertate și să iasă din cuvânt!

(Clopotul începe să sune.)

VODĂ *(se-ncruntă)*: Lucrătorii să vie!

(Către boieri.)

Prin menirea mea pământească au trecut întâmplări și furtuni de pomină — credeți că astfel voi face cruce peste toate? De săptămâni astea iară și iară le aud. Nu e chip să vă pun stavili? Vreți să-mi îndârjiți mândria? Vreți să-mi ațâțați spaima de a-mi pierde norocul? Pe Manole, pe boieri, pe lucrători, — pe cine voi lega?

(Zidarii s-au apropiat.)

Lucrători, auziți — clopotul cade-ntr-o dungă să alunge de pe pământul acesta orice prăpăd. Luați aminte, și răspunzând să aveți sufletul pe limbă! Lucrători, cine uneltește?

ZIDARII: (*Se privesc mirați.*)

VODA (*strigă la ei*): Răspundeți!!!

UN CĂLUGĂR: Manole s-a împotrivit crucii!

AL TREILEA ZIDAR: Nu crucii, ci laudelor.

ALT ZIDAR: Pe cataligele mândriei el niciodată n-a umblat.

ÎNTĂIUL ZIDAR: De la o vreme Manole vorbește în ghicitori tot mai întunecate. Cine poate să le-nțeleagă? Spusele lui ascund tot alte și alte tâlcuri. Vorbelor lui le-am pierdut cheia. Și încă o măhnire pare a fi de neînălțurat!

AL DOILEA BOIER: A spus sau nu a spus — cade puțin în cumpănă. Dar el a ucis cu gând blestemat și asta nu-i o ghicitoare. Măria ta, avem pravili care nu trebuiesc călcate!

AL TREILEA BOIER: A invins stihiiile cu omor și fapta lui strigă la cer!

MULTIMEA (*Murmură împotriva boierilor.*)

ALT BOIER: Rostește osânda, măria ta!!

VODĂ (*Își mută toiagul dintr-o mână în cealaltă, și privește tulburat și mul.*)

BOIERII ȘI CĂLUGĂRII: Osânda!!!

ÎNTĂIUL CĂLUGĂR: S-a prorocit că va veni cu înfățișare mare și cu semne strălucire, dar înăuntru va fi pildă de stricăciune. Iată acesta e întâiul lăcaș al lui Anticrist!

BOIERII ȘI CĂLUGĂRII: Osânda!!!

ÎNTĂIUL BOIER: Auziți-l cum trage clopotul — cumplit și fără smerenie, parcă s-ar certa cu cerul!

ALT BOIER: Trăind — ne batjocorește, trăind — va fi o primejdie — fărădelegea neispășită va atrage blestemul asupra tuturor!

VODĂ (*gâfâind*): Auziți arama — auziți arama — răspunzând nedreptății din adâncimi!

MULTIMEA (*se tulbură*): Nu, nu se poate!

ÎNȚĂIUL CĂLUGĂR: Prin vremi voievozii s-au bucurat să fie slugile sfintei biserici, care i-a uns!

MULTIMEA (*în tulburare crescândă, spre boieri*): Nu, nu se poate! — Ce vor? Nu se poate! — Cine sunt? — Nu se poate!

ÎNȚĂIUL CĂLUGĂR (*întorcându-se către mulțime*): Cine a mai văzut mădulare răsculându-se împotriva trupului din care fac parte? De ce strigați, de ce vă tulburați, de ce urlați? Voi sunteți ferestrele prin care în biserică intră lumina? Voi sunteți ușile de apărare și stâlpii de sprijin? Voi sunteți clopotele care vestesc, care înalță și osândesc? Cine ridică glasul — împotriva mumei fără de trup, din care a două oară ne-am născut? Să vie să-l privim! Să stea în față, împotrivindu-se!

MULTIMEA: Nu, nu se poate! — Manole, meșterul neasemănat trebuie să trăiască! Nu, nu, nu se poate! Iată-ne — toți — toți suntem în biserică — și-n preajma bisericii. Noi strigăm, boierii urlă, noi apărăm, călugării osândesc — toți suntem jos. Manole singur e sus, — singur deasupra noastră — deasupra bisericii! Alt sfat, alt sobor! Acesta să plece! Acesta să se întoarcă!

(Toată mulțimea se mișcă, sulițași fac gard de suliți în fața navei.)

ÎNȚĂIUL BOIER: Robi ai pământului — sus în turlă! Puneți zăvoarele pe ușa scărilor! Doborâți schelele de cealaltă parte! Să nu mai scape!

BOIERII ȘI CĂLUGĂRII: Moarte clăditorului!

(Robii năvălesc în biserică, în cel mai mare tumult; clopotul dintr-o dată se oprește.)

VODĂ: Stați! Ce e? Ce s-a întâmplat? Cine se ridică? Cine dă porunci?

MULTIMEA (*Amuțește dintr-o dată, privind în sus.*)

UNUL: Manole a ieșit pe marginea bisericii.

TOȚI (*Se uită în sus cu fior.*)

ALTUL: Manole ingenunchează spre răsărit.

ALTUL: Acum spre apus.

MULTIMEA (*strigă de jos*): Manole, Manole!

MULTIMEA (*cu temere*): Ce e, ce vrea?

(*Toți îl privesc cu răsuflarea tăiată.*)

VODA: Stați, nu mișcați! O vorbă să nu crăcniți!

GĂMAN (*vine în mijloc, în aiurare interioară*): Cântecul din zid te cheamă spre alt țărâm, unde huma e albastră și unde se duc toate viețile. Dintre turle privești și ți se pare jalnică lumea și toată frumusețea. Sufletul tău se desprinde din trup, lumina se învâрте, cerul îți pare jos ca un scut. Gândul tău zboară, trupul tău cade ca o haină care te-a strâns și mult te-a durut.

(*De după biserică un țipăt.*)

Manole s-a aruncat în văzduh.

(*Țipete în mulțime. Plăns de femei. S-aud șoapte.*)

Căzut...

GĂMAN (*s-a scuturat sinistru, pe urmă se liniștește tot mai mult*): În zid un cântec a conținut. *Slava tibi!* Găopodi, *slava tibi!* Primește-l de-a-dreapta puterii!

CAȚIVA (*Aduc trupul în mijloc.*)

AI ȘASELEA (*s-aruncă peste el*): Manole, eu te-am urât și te-am iubit mai mult decât oricare. Pune-ți încă o dată mâna deasupra mea, ca atunci când am voit să plec și n-am putut. Nu trebuie să spui nici un cuvânt -- numai mâna s-o ridici.

(*Se vede mâna lui Manole crispându-se în chip de iertare.*)

TOTI: Mort.

(S adună împrejur, câte un seâncet reținut.)

VODĂ *(Își descopere capul.)*

BOIERII ȘI CĂLUGĂRII *(De asemenea.)*

VODĂ: Așa a spus: Lucrul e isprăvit. Astăzi ne vom
împrăștia așa cum am venit.

(Cu amară ironie.)

Ha! Leșul să fie dat soborului.

AL TREILEA: Manole, Manole, ce vom face?

ALTUL: Doamne, cel ce a clădit biserici.

ALTUL: El tot așa zicea: Înfăptuirea bisericii cere tot,
și te duce de-a dreptul în moarte sau sărăcie, în cer sau
nebunie.

AL CINCILEA *(câtre Al doilea):* Tu pescar, te vei
întoarce iarăși în apă?

AL DOILEA: Sunt cu rostul pierdut.

ALTUL: Nu vom ști cum să ne mai găsim un loc în
viață, vom rătăci din loc în loc.

AL TREILEA: Când noi nu vom mai fi, apa și adâncul
pădurilor vor mai vui aici, amintindu-ne fără să ne nu-
mească, surd și cumplit, a-û! a-û! din veac în veac.

ÎNTĂIUL: Doamne, ce strălucire aici și ce pustietate
în noi!